

2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE GÖÇMENLERİN GÜNDELİK HAYATTA
SOSYAL ETKİLEŞİMLERİ: SOMALİ VE CİBUTİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Leyla TAŞKIN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ankara, 2024

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Leyla TAŞKIN

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE GÖÇMENLERİN GÜNDELİK HAYATTA
SOSYAL ETKİLEŞİMLERİ: SOMALİ VE CİBUTİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Leyla TAŞKIN

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU

Ankara, 2024

TEZ KABUL ONAY SAYFASI

Leyla TAŞKIN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Göçmenlerin Gündelik Hayatta Sosyal Etkileşimleri: Somali ve Cibuti Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul ☒ Ret ☐		
Dr. Öğr. Üyesi Feyza Korkmaz SAĞLAM	Ankara Yıldırım Üniversitesi	
Kabul ☒ Ret ☐		
Doç. Dr. Uğur ÇAĞLAK	N. Erbakan Üniversitesi	
Kabul ☒ Ret ☐		

Tez Savunma Tarihi: 02.09.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Unvan Ad Soyad

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yapılmasında ve bu süreç boyunca bana destek olan birçok kişi var. Öncelikle özgün bir çalışma için beni yüreklendiren, düşünce ve deneyimleri ile tezime katkı sunan danışman hocam Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU'na,

Her zaman yanımda olan ve beni hep destekleyen annem Ayla TAŞKIN'a ve tüm aileme,

Tez yazarken çarpıcı fikirleri ve farklı bakış açıları ile bana katkı sağlayan, her zaman beni destekleyen ve yanımda olan şair İsmail Mert DÜZEL'e,

Varlığını hep yanımda hissettiğim, arkadaşım Hatice Gamze TAŞÇIOĞLU'na

Somali ve Cibuti'den Türkiye'ye gelen ve 2 yıldır birlikte olduğum ve çalışmaya katılan tüm katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Türkiye’de Göçmenlerin Gündelik Hayatta Sosyal Etkileşimleri: Somali ve Cibuti Örneği

Dünya genelinde göç hareketleri hızla artarken, Türkiye’de bu sirkülasyondan etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Özellikle son yıllarda Türkiye’ye farklı ülkelerden göçmenler gelmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’ye Sahra Altı Ülkelerinden ikisi olan Somalili ve Cibutili göçmenlerin gündelik yaşamdaki etkileşimleri, günlük pratikleri ev içi ve ev dışı ilişkileri, etkileşimleri ve etkileşimleri sonucu ortaya çıkan duyguları incelenecektir. Bu bağlamda çalışmada, gündelik yaşam pratikleri içerisinde ev içi rutinler, geriye dönük toplumsal benlikler, sosyal hayatta bütünleşme ve sorunlar ve en önemlisi gündelik hayat pratiklerinin ortaya çıkarmış olduğu duygular tartışılacaktır.

Çalışmanın temel problemi, Türkiye’deki Somalili ve Cibutili göçmenlerin gündelik hayatta etkileşimleri ve kültürlerarası iletişim aşamalarına odaklanılarak, grup içi ve gruplararası etkileşimler sonucu ortaya çıkan duyguları anlamaktır. Bu kapsamda bu çalışmaya uygun olarak nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Göçmenlerin göçmenlik deneyimine, ev içi rutinlerine ve toplumsal iletişim şekillerine ulaşmayı amaçlayan ve grupta neler olduğunu, toplumda nasıl davrandıklarını anlamamızı sağlayacak bir yöntem olan katılımcı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Aktif katılımcı gözlem tekniğinin kullanılması çalışmada göçmen deneyimlerinin birlikte tecrübe edilmesi, gelenekleri ve rutinlerinin saptanması için tercih edilmiştir.

Somalili ve Cibutili göçmenlerin çeşitli amaç ve hikayelerle Türkiye gelmesi sonucu hem gerekli menşee ülke bilgisine ulaşmak hem de toplumumuzda birlikte yaşadığımız grupları daha iyi tanımak bu çalışmanın temel amacıdır. Türkiye’de Cibutili ve Somalililerin yoğunlaştığı bölge olan Ankara, araştırma alanı olarak tercih edilmiştir. 10 Mayıs 2024 – 10 Temmuz 2024 arasında Ankara/Kızılay ve Keçiören/Yükseltepe bölgesindeki saha çalışmaları ile yürütülmüştür. Araştırma Yapılan bu çalışmada, 7 si Cibutili ve 8’, Somalili olmak üzere toplam 15 göçmenle görüşülmüştür. Çalışmada elde edilen veriler sistematik bir şekilde günlük olarak yazılmış ve daha sonra karşılaştırılıp incelenmiştir. Veriler kodlar haline getirilmiş ve elde edilen kodlar tema ve alt temalara ayrılmıştır.

Çalışma sonucunda üç ana temaya ulaşılmıştır. Bunlar: *Gündelik Hayat Sosyolojisi, Duygular ve Yaşam Tarzlarıdır*. Genel olarak çalışmada Somalili ve Cibutili göçmenlerin, toplumda tam olarak kendilerini ifade edemediği, etkileşimlere başlamadan farklılıklarından dolayı korktukları, kendi toplumsal yapılarının baskın oluşu nedeni ile zorluklar yaşadıklarını ve bu durumun neden olduğu kültürel kimliklerinin özünün korunduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Gündelik yaşam, göçmenler, duygular, toplumsal benlik, göç

ABSTRACT

Social Interactions of Immigrants In Daily Life In Turkey: The Case of Somalia and Djiboutui

While migration movements are rapidly increasing worldwide, Turkey has also been among the countries affected by this circulation. In recent years, immigrants from different countries have come to Turkey. In this study, the interactions, daily practices, domestic and extra-domestic relations, interactions and the feelings that arise as a result of these interactions of Somali and Djiboutian immigrants from two Sub-Saharan countries will be examined. In this context, the study will discuss domestic routines, retrospective social identities, integration and problems in social life and most importantly the feelings that arise from daily life practices. The main problem of the study is to understand the feelings that arise as a result of intra-group and inter-group interactions by focusing on the interactions and intercultural communication stages of Somali and Djiboutian immigrants in Turkey. In this context, a qualitative approach has been adopted in accordance with this study. Participant observation method, which aims to reach the immigrants' immigration experience, domestic routines and social communication patterns and allows us to understand what happens in the group and how they behave in society, has been used. The active participant observation technique was preferred in the study to experience immigrant experiences together, to determine their traditions and routines.

The main purpose of this study is to obtain the necessary country of origin information and to better understand the groups we live together with in our society as a result of Somali and Djiboutian immigrants coming to Turkey with various purposes and stories. Ankara, the region where Djiboutians and Somalis are concentrated in Turkey, was chosen as the research area. Field studies were conducted in Ankara/Kızılay and Keçiören/Yükseltepe regions between May 10, 2024 and July 10, 2024. In this study, a total of 15 immigrants, 7 of whom were Djiboutians and 8 were Somalis, were interviewed. The data obtained in the study were systematically written daily and then compared and examined. The data were coded and the codes obtained were divided into themes and subthemes.

Three main themes were reached as a result of the study. These are: Daily Life Sociology, Emotions and Lifestyles. In general, the study shows that Somali and

Djiboutian immigrants cannot fully express themselves in society, are afraid of their differences before starting to interact, experience difficulties due to the dominance of their own social structures, and the essence of their cultural identities is preserved due to this situation.

Keywords: Everyday life, migrants, emotions, social self, migration

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ONAY SAYFASI.....	i
BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ve TARİHSEL ÇERÇEVE	6
1.1. Türkiye’de Göç Tarihi	8
1.2. Alan Yazımı	10
2. BÖLÜM: METODOLOJİ.....	17
2.1. Araştırmanın Modeli	18
2.2. Araştırmanın Örneklemi	20
2.3. Veri Toplama Araçları	21
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	22
2.5. Araştırmacının Konumu	23
3. BÖLÜM: BULGULAR	24
3.1. Duygular	24
3.1.1. Olumlu Duygular	28
3.1.2. Uyumsuz Duygular	30
3.1.3. Olumsuz Duygular	33
3.2. Gündelik Hayat Sosyolojisi	37
3.2.1. Ev İçi Pratikleri:’’Bak Seni Alıp, Somaliye Gönderirler’’	37

3.2.2. Sosyal Yaşamda Karşılaşmalar	41
3.2.3. Sosyal Bütünleşmeler ve Sorunsallar: ‘‘Ne Yapabilirim? Sonuçta Burası Türkiye’’	42
3.3. Yaşam Tarzları	44
3.3.1. Somalili ve Cibutili Göçmenlerin Toplumsal Benlikleri	44
3.3.2. Etkileşim Ritüellerinde Somalili ve Cibutililerin Sorunları: ‘‘Herkes Kendi Toprağında Kimliklidir’’	45
3.3.3. Son Kullanım Tarihli Özgürlük: İkamet	47
3.3.4. Melez Kimliklerin Doğumu: Evlilik	48
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	51
5. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	54
5.1. Sonuç	54
KAYNAKLAR	59
EKLER	63
EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	63

KISALTMALAR DİZİNİ

BM	: Birleşmiş Milletler
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
s.	: Sayfa
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
yy	: Yüzyıl

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye'ye giriş yapan Sahra Altı Afrika kökenlilerinin ülkelerine göre dağılımı 9

Tablo 2. Göçmenlere ait demografik bilgiler 21

GİRİŞ

Göç son yıllarda özellikle çağa yön veren ve isim veren sosyal olgu olmuştur. Castler, Miller ve Haas'ın (2022)'de Modern Dünyayı "Göçler Çağı" olarak isimlendirdiği, çağa yön veren yeni bir hareketlilik olarak nitelendirdiği bu çağ, hem tehlikelere hem de yeni umutlara atılan adımlardır. Yeni çağın bu isimle anılmasının en önemli göstergesi IOM verileridir. IOM verilerine göre, 2020 yılında dünyada 281 milyon uluslararası göçmen vardır. Bu rakam dünyadaki nüfusun yüzde 3.6'ine karşılık geliyor (IOM 2020, s.24).

İnsan dolaşımının bu hızlı artışı birçok yeniliği ve değişimi de beraberinde getirmektedir. Bu dönüşüm içerisinde yerel halk ve göçmenler arasında etkileşimler artmaya, kültürel çeşitlilikler oluşmaya hatta bazen melezleşmelerde görülebilmektedir. Ayrılınan ülke ve varış ülkesi arasında bağlantılar kurmaya çalışan göçmenlerin, ortak alanlarını ise gündelik hayattaki karşılaşmaları oluşturmaktadır.

Son yıllarda dünyadaki göç hareketleri özellikle 2010 yılından itibaren Türkiye'de de görülmeye başlamıştır. Bu çalışmada, araştırmamızın konusunu Somali ve Cibutili göçmenler oluşturmaktadır. Somalilerin göç tarihi 20.yy başına kadar inmektedir. Kıyı ticaret yapmak için kurulan limanlarla Somalililer, bazı Avrupa ülkelerine göç etmişlerdir (Elmi, 2010, s.99). Bölgesel Karma Göç Sekreterliği (2016)'da 20.yy başlarında denizcilerin Somali limanlarına koloniler kurması Somalilerin farklı ülkelere göç etmelerini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte yoksulluk, kıtlık, iç çatışmalar ve merkezi hükümetin yokluğu nedeniyle ilerleyen yıllarda bu sayılar artarak devam etmiştir. "1991-1992 yılında Etiyopya ve Cibuti'den 500.000 Somalili mülteci, savaş ve iç çatışmalar nedeniyle kaçtı. 2011 yılında, kombinasyon iklim felaketleri (sel, taşkın ve kuraklık), kıtlık, çatışma ve yönetim boşluğu nedeniyle 297,000 kişi yerlerinden edilmiştir. Mülteciler Etiyopya, Cibuti, Kenya ve Yemen'e yerleşmiştir (BM Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2014; Avis ve Hebert, 2016)." "Son yılların göç verilerine göre, Somali nüfusunun yaklaşık %18'i (2 milyon Somali'ye yakın) şu anda küresel diasporanın bir parçası olarak yurtdışında yaşamaktadır (IOM, 2017 s. 50)."

Özellikle 1991 yılında kapatılan Mogadishu Türk Büyükelçiliğinin tekrar açılması Somali-Türkiye arasında ilişkileri güçlendirmiş ve göç hareketliliklerine ivme kazandırmıştır. 1992’de Somaliden kaçan göçmenler yakın komşu ülkelere göç etmişlerdir. Bu ülkelerden biri de Arabistan’dır. Burada, Suudi Arabistan'daki, paralı eğitim ve hayat pahalılığından dolayı Suriye’ye göç etmişlerdir. Suriye’de savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye’ye göç etmişlerdir (Kahraman ve Ali, 2019, s.19).

Son dönemlerde verilerden yola çıkarak Somali’nin dünyanın en çok mülteci nüfuslu ülkeleri arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Dünyanın birçok bölgesine yayılan Somalili göçmenler, ilk olarak 1991 yılında Said Barre rejimi çökmesi ile birlikte göç etmeye başlamışlardır. Bu tarihten sonra Afrika ülkeleri arasında en uzun süreli göç eden veya etmek zorunda bırakılan nüfus olmuştur.

1990 ve sonrasında kabile savaşları, iç çatışmalar, kıtlık ve ekonomik istikrarsızlıklar Somalililer’in göç etmelerine neden olmuştur. Yine Cibuti’de de benzer durumlar yaşanmakta ve göç hızla artmaktadır. Önce komşu ülkelere giden göçmenler, ilk olarak Suudi Arabistan ve Etiyopya gibi ülkeleri seçseler de zamanla orada çıkan problemlerden dolayı tekrar göç etmek durumunda kalmışlardır.

Bunların yanı sıra yüksek öğretim amacıyla Türkiye’ye gelen göçmenlerin varlığı da söz konusudur. Nitekim Sağiroğlu (2015)’te yapmış olduğu çalışmada Türkiye’ye yüksek öğrenim için gelen göçmen sayılarının arttığını ve kaynak ülkeler açısından çeşitlendiğini aktarmıştır(s.9). Sağiroğlu’nun (2021)’de yaptığı çalışmaya göre Somalili öğrenciler için verilen ikamet izni sayısı 6890 olarak saptanmıştır(s.56). Bu rakam YÖK 2023-2024 istatistiklerinde toplam yüksek öğrenimli Somalili öğrenci sayısı 8872 iken, Cibutili uluslararası öğrenci sayısı ise 969’dur(YÖK, 2023-2024). Rakamlardan da görüldüğü gibi iki ülke arasında ilişkiler güçlendikçe uluslararası öğrenci sayısı da artmaktadır.

Tüm bu hızlı göç sirkülasyonundan dolayı Ankara’da yaşayan Somalili ve Cibutili göçmenlerin gündelik yaşamda etkileşimlerini, grup içi ve gruplararası karşılaşmalarını ve karşılaşmalarını ve ortaya çıkacak olan bulguları incelemek önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmamız alanda yetersiz ve az bilgiye ulaştığımız Somalili göçmenlerin gündelik hayatı ve toplumsal yapıları hakkında bilgi edinmemiz açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmada, gündelik yaşam pratikleri içerisinde ev içi rutinler, geriye dönük

toplumsal benlikler, sosyal hayatta bütünleşme ve sorunlar ve en önemlisi gündelik hayat pratiklerinin ortaya çıkarmış olduğu duygular tartışılacaktır.

Göç sosyolojisinde gündelik yaşam, grup içi ve gruplararası ilişkilerinde detaylara ulaşmamız için önemlidir. Çünkü gündelik yaşam, sadece akışın olduğu bir alan değildir. Ayrıca duyguların, anların, hatıraların ve olguların olduğu, incelenmeye değer bir alandır. Sosyolojinin inceleme nesnesi sosyal olgulardır ve sosyal olguları anlamak için bireye değil, topluma bakmalıyız. Toplum ise bireyler arasında karşılıklı etkileşimlerden ve karşılaşmalardan ortaya çıkar. İlişkiler yeniden ve yeniden kurulan bağların şekillendiği statik olmayan bir şeydir. Bu doğrultuda Lefebvre (2007)'nin ifade ettiği gibi;

“Gündeliklik sadece bir kavram olmakla kalmaz, bu kavram “toplum”u anlamak için de ipucu olarak da alınabilir. Gündelik olanı küreselliğin, devletin, tekniğin ve teknikliğin, kültürün (veya kültürün çözülmesinin), vs. içine yerleştirmek gerekir. Bize göre meseleyi ele almanın en iyi yolu, toplumumuzu kavramanın ve topluma nüfuz ederek onu tanımlamanın en akılcı yöntemi budur (s.40).”

Bu nedenle günlük yaşamı anlamak toplumu anlayıp, anlamlandırabileceğimiz bir alandır. Simmel (2019)'a göre bedeni organik bir birlik haline getiren şeyin parçaları arasında ilişkiler ve bireylerin karşılıklı etkileşime girdiği anlar oluşturur. Bu anlar günlük yaşamda karşılıklı olarak yaşadığımız tüm karşılaşmaları kapsar(s.49). Bu bağlamda antropolojik bir saha çalışmasının en etkili ürünü olan katılımcı gözlem toplumunda var olan tüm ilişkilere ve gündelik hayatlara odaklanır. Bu çalışmada, betimlemeci bir anlatımla göçmenlerin gündelik hayatının tümünün resmedilmesi amaçlanmıştır. Bugüne kadar hazırlanan göç çalışmalarında toplumun “organik beden” gibi olduğunu yani etkileşimlerden oluştuğunu ve gündelik yaşamda bu etkileşim ve pratiklerin ortaya çıkardığı yeniden kurulan bağlara öncelik verilmediği ve bu eksikliğe dikkat çekmesi için hazırlanmıştır. Bu düzlemde günlük hayatın gözler önüne serilmesi göç hikayelerine daha yakından bakabilmemizi sağlayacaktır.

Araştırmanın ilk bölümünde çalışmanın amaç, problem ve gerekçelerine yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise kavramsal çerçeveden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın metodolojisi, örneklem, kapsam ve sınırlılıklara değinilmiştir. Dördüncü bölüm, bulgular kısmıdır. Bulgular kısmı temalar ve temalar sonucu oluşan kodlara göre;

Ana temalar, tema ve alt temalar olarak ayrılmıştır. Çalışmanın beşinci bölümü tartışma bölümü olup, son bölüm olan altıncı bölüm sonuç ve öneriler kısmıdır.

Amaç

“Türkiye’de Göçmenlerin Gündelik Hayatta Sosyal Etkileşimleri : Somali ve Cibuti Örneği” başlıklı tez çalışması, göçmenlerin gündelik yaşamda tüm rutinlerini inceleyerek, gündelik yaşamda nasıl var oldukları, problemleriyle nasıl başa çıktıkları, karşılaşmalar sonucu ortaya çıkan duyguları ve rutinlerini betimlemektir. Ankara’da yaşayan Somali ve Cibuti’li göçmenlerin, günlük yaşamda kendilerini nasıl sunduklarını, sosyal etkileşimlerini ve duygularını katılımcı gözlem yöntemiyle betimlemektir. Türkiye’de bulunan göçmenlerin göçmenlik deneyimleri, kültürlerarası etkileşimleri ve iletişim süreçleri ile ilgili bazı araştırmalar mevcut olsa da bu çalışmanın farkı çalışılan grubun daha önce detaylı olarak ele alınmış olmaması, daha çok göç etme nedenleri ve göç güzergahları üzerine çalışmaların olmasıdır. Arka plana itilen Somalili ve Cibutili göçmenler Türkiye’de Sahra Altı Ülkelerinden gelen ülkeler en çok göçmene sahip ülkeler arasında yer alması ama buna rağmen yetersiz bilgi ve çalışmanın olması çalışmanın nedenlerinden biridir.

Çalışmada, bu iki göçmen grubunun Türkiye’de var olma sürecinde insan ilişkileri, perspektifleri, işaret etme, sembolleştirme, gösterme ve taklit etme ilişkilerini günlük hayatta nasıl kullandıkları ve ürettikleri tartışılacaktır. Araştırma, Türkiye’de göç üzerine yapılan çalışmaların literatürüne günlük ritüelleri koyarak göçmenlerin toplum içerisinde nasıl hissettikleri, duyguları, kendi yerlerini belirlemelerini ortaya çıkararak, bir göçmen olarak Türkiye’de yaşamayı resmedecektir.

Araştırmanın Problemi

Sosyoloji alanında yapılan çalışmaların çoğu gündelik hayat yerine daha büyük yapısal ilişkilere odaklanır. Bu çalışmada ise bir göçmenin tüm hayatının incelenmesi ve betimlenmesi söz konusudur. Gündelik hayat sosyolojisi bu noktada özellikle göçmenler hakkında bilgi edinmemiz, yaşamlarına ve toplumdaki ilişkilerine doğrudan bakmamızı sağlayacaktır. Alanda yapılan antropolojik saha çalışmalarının yokluğu çalışmayı işlevsel kılmaktadır. Bu araştırmanın yapılmasının nedeni Türkiye’de gündelik yaşam sosyolojisinin arka plana itilmesi ve asıl nokta olan göçmenleri anlamak ve onların gündelik yaşamda tüm eylem ve ilişkilerine odaklanmaktır. Türkiye’de bulunan

göçmenlere yönelik buna benzer çalışmaların olması fakat farklı gruplarla yapıp, yetersiz çalışma olmasıdır. Bu çalışmada, Somali ve Cibuti'li göçmenlerin gündelik hayattaki rutin ve ritimlerinin nasıl gerçekleştiği, nasıl görüldükleri ve gündelik pratiklerinin izlenimleri ele alınıp, anlamaya yöneliktir. Toplumumuzda bizimle birlikte yaşayan göçmenlerin ne hissettiğini anlamak ve gündelik yaşamda yaşadıklarını ortaya koymak, düşünceleri ve ne hissettiklerini yansıtmak bu çalışmanın amacıdır. Bu çerçevede yapılacak olan bu etnografik araştırmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ve TARİHSEL ÇERÇEVE

Bu tez çalışmasının konusunu Türkiye’de bulunan Somalili ve Cibutili göçmenler oluşturmaktadır. “Göçmen, hiçbir zorlama ya da dayatma olmadan kişilerin kendi iradesiyle hayat koşullarını iyileştirmek, geliştirmek amacıyla yabancı bir ülkede bir yıldan daha uzun süre yaşayan bireyi ifade etmektedir(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015, s. 22).” Bunun yanı sıra savaş, çatışma, salgın hastalıklar ve kuraklık gibi nedenlerle yapılan zorunlu göçler de vardır. Özellikle Somali’de 1990’lı yıllarda yaşanan iç savaş ve terör olayları zorunlu göçlere neden olmuştur. “Somali, Yaklaşık 1 milyon mülteci ile dünyanın en büyük beşinci menşe ülkesidir(Ali ve Kahraman, 2021, s.58).” 1990’larda devletin çöküşü ve iç karışıklıklarla birlikte Somalili göçmenler Etiyopya, Kenya, Suriye, Cibuti ve Suudi Arabistan gibi yakın coğrafyalara göç etmişlerdir. Türkiye’ye 2011 yılında ilk mülteciler BM tarafından yerleştirilmiştir. Özellikle 1991 yılında kapatılan Mogadishu Türk Büyükelçiliğinin tekrar açılması Somali-Türkiye arasında güçlenen ilişkileri göçü de etkilemiştir. Bu süreçlerden sonra Türkiye, Somali ve Cibutili göçmenlerin tercih ettiği ülkelerden biri olmuştur.

Bu tez çalışmasının kuramsal çerçevesi üç boyutta ele alınmıştır. İlk olarak Somalili ve Cibutili göçmenlerin Türkiye’de gündelik yaşamdaki pratikleri, ev içi rutinleri, gündelik güzergahlar, sosyal bütünselleşmeler ve sosyal yaşamda karşılaşmaları gündelik hayat sosyolojisi başlığı altında incelenmiştir. İkinci boyutta etkileşimler sonucu ortaya çıkan duygular dramaturjik yaklaşımla ele alınmıştır. Dramaturjik yaklaşım, duygu sosyolojisine dramaturjik yaklaşımlar, duygu ideolojileri, bilgi stokları, sözcük dağarcığı ve duygu kuralları sağlamada kültürün önemini vurgular(Mead, 2020, s.221).

Göçmenlerin gündelik yaşam pratiklerini incelenmesi hem göçmeni daha yakından tanıma fırsatı verirken hem de ev içinde ve gruplararası ilişkilerde karşılaştırmalar yaparak gerçek bilgi ve duygulara ulaşmamızı hedeflemiştir. Özellikle gündelik hayat, göçmenlerin ev içinde tutum ve davranışlarının ve öz benliklerinin ortaya çıkmasını sağlarken, toplum içinde bunların nasıl yer edindiği ve nasıl karşılık bulduğunu inceleme amacına yöneliktir.

Göçmenlerin diğer gruplarla karşılaşmaları “dramaturjik yaklaşımla” ele alınmıştır. Goffman’ın Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (Goffman, 2009) adlı kitabı bir bireyin kendini toplum içinde nasıl ortaya koyduğu, başkalarının kendisini nasıl gördüğü ve nasıl yansıttığını aktarır. Goffman(2009)’da benliği, toplumda bir tiyatro oyununa benzeterek

ele almıştır. Yaşamın bir tiyatro oyununa benzediğini ve bu tiyatrodaki araçların hayatta birer karşılığının olduğunu altını çizmiştir. Bu noktada etkileşimlerin meydana geldiği alanlara sahne demiştir. Goffman(2009)'da sahneyi yapmacık ama profesyonel performanslar sunan bir yer olarak ifade etmiştir. Bu çalışmada da göçmenlerin sahneleri gündelik hayattır.

Günlük yaşamda göçmenler bazı performanslar gösterirler. “Bir kimse bir rolü canlandırdığında ima yoluyla gözlemcilerinden gözleri önüne serilen izlenimleri ciddiye almalarını talep eder. İzledikleri karakterin sahipmiş gibi görüldüğü niteliklere gerçekten de sahip olduğuna, yapmakta olduğu işin yol açacağı ima edilen sonuçlara gerçekten yol açacağına ve genelde her şeyin görüldüğü gibi olduğuna inanmaları istenir kendilerinden(Goffman, 2009, s.29).” Göçmenlerin performansları seyirciyi etkilemek ve ona kendini kabul ettirmek ve farklı olmadığını göstermek için oynadıkları roldür. Bu performanslarla kişi ya kendini role inandırır ya da toplumun iyiliği için kendini kandırabilir. Göçmenler, diğer göçmen grupları içinde ön plana çıkmayı ve kendilerini “buraya” ait olduklarını kanıtlamak istedikleri için en iyi rollerini sergilerler.

Seyirciler ise yerel gruplardır. Goffman için takım ve vitrin gündelik yaşamda diğer önemli iki kavramdır. Goffman(2009)'a göre vitrin kişinin nasıl görüldüğüdür. “Kişisel vitrinin parçaları arasında şunları sayabiliriz: cinsiyet, yaş ve ırksal özellikler; boy ve görünüş; duruş şekli; konuşma kalıpları; yüz ifadeleri; vücut ifadeleri vb.(Goffman, 2009, s.35).” Bunlar, kişiler için performanstan önce kişinin hazırlandığı kendini ifade etmesi için gerekli olan şeylerdir. Özellikle çalıştığım grubun “renk” farklılığı onları toplumda daha belirgin kılarken vitrinlerinin kısmende olsa zayıflamasına neden olmaktadır.

Takım ise, grup üyelerinin birlikte performans sergilemesidir. Herhangi bir kişinin yanlış veya hatası sahnelenen oyunu etkileyebilir veya bozabilir. Bu noktada seyirciler tarafından oyun beğenilmez. Göçmenler için, bütün göçmenler birdir. Diğer tüm göçmenlerin yaptıkları bu oyunun içinde kendilerine de zarar verebilir. İşte bu nedenden ötürü bir takım olarak hareket etmek onlar için önemlidir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde takım olmanın önemi ile ilgili fragman verilecektir.

Dramatürjik yaklaşımla ortaya konan duygular üçe ayrılmıştır. Olumlu duygular, olumsuz duygular ve uyumsuz duygular. Burada göçmenlerin oynadıkları rollerin başarı sonucu orataya çıkan duygulardan bahsedebiliriz. Rollerin iyi oynanması sonucu ortaya

çıkan duygulara olumlu, başarısız oynadığı noktalarda olumsuz ve kendi benlikleri ile çelişmesi durumunda uyumsuz duyguların açığa çıktığını söyleyebiliriz. Üçüncü boyutta ise Somalili ve Cibutili göçmenlerin yaşam tarzlarına yer verilmiştir. Burada Somalili ve Cibutili göçmenlerin sosyal benlikleri, geriye dönük toplumsal hafızanın değişimi, karşılaşma ritüellerinde göçmenlerin sorunları, göçmenlerin her fırsatta gözetledikleri ve sürecin içinde olduklarını hatırlatan geçici özgürlük olarak niteledikleri ikamet sorunu ve son olarak farklı grupların evliliği sonucu melez kimliklerin oluşumu:evlilik üzerine olacaktır.

1.1. Türkiye’de Göç Tarihi

Dünya genelindeki göçü anlamak için göçe farklı perspektiflerden bakmak gerekir. Göçü anlamak bu kriterleri tespit etmek ve iyi bir şekilde analiz etmekle başlar. Bu kriterleri ekonomik, sosyal veya kültürel olarak özetleyebiliriz. İnsan göçü topluma temas eden bir aktivitedir ama her göç kendi içerisinde önemli değişiklikler, hikayeler ve nedenler barındırır.

IOM(2022)’de yayınlanan rapora göre, dünyada tahmini 281 milyon civarında uluslararası göçmen vardır. Bu dünyadaki nüfüsün 3.6’sıdır(s.24). “Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir(Adıgüzel, 2022, s.19).” Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle göç hareketliliğinin yaşandığı güzergahlar üzerindedir.

Türkiye’de göç kavramı eski olsa da belirgin artış 2000’ler sonrası olmuştur. Son dönemlerde, özellikle Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmen sayıları artış göstermiştir. “Türkiye’nin Doğu-Batı arasındaki jeopolitik konumu iki dünya arasında “transit” bir ülke konumuna sokmuştur. Ancak son yıllarda Türkiye sadece “Batı” ve “Kuzey” istikametinde bir geçiş ülkesi değil aynı zamanda bir “hedef” ülke konumuna yerleşmiş görünmektedir(Sağiroğlu, 2019, s.243).”

Türkiye’ye Sahra Altı Ülkelerinden göçler ise 16.yy’a kadar gidebilir. 19. yüzyılda Frederick Millingen, 1864 Osmanlı nüfus sayımında İstanbul’un siyah halkını 30.000 kişi olarak hesaplamıştır(Millingen, 1870-71, S.86). Osmanlıda devam eden bu süreç Cumhuriyetin ilk yıllarda küçük çaplı göçlerle devam etti.

1990’larda sahra altından göç hızla artmaya başladı. “Somalililer, 1970’lerden beri çatışma, doğal afet ve ekonomik zorluklardan dolayı sürekli yerlerinden edilmiştir(Ali ve Kahraman, 2021, s.59).” Özellikle Somali’de 1990’lı yıllarda yaşanan iç savaş ve terör olayları zorunlu göçlere neden olmuştur.

1990’larda devletin çöküşü ve iç karışıklıklarla birlikte Somalili göçmenler Etiyopya, Kenya, Suriye, Cibuti ve Suudi Arabistan gibi yakın coğrafyalara göç etmişlerdir. Bunun yanı sıra 1991’de Somali’nin başkenti Mogadishu’da Türk Büyükelçiliğinin açılması Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi göç hareketlerinde hareketlilikler yaratmıştır.

Bunların yanı sıra sadece zorunlu göç değil beyin göçü veya yüksek öğrenim için yer değiştirenler de olmuştur. Sağıroğlu(2021)’de yapılan çalışmaya göre Somalili öğrenciler için verilen ikamet izni sayısı 6890 olarak saptanmıştır(s.56). Bu rakam YÖK 2023-2024 istatistiklerinde toplam yükseköğrenimli Somalili sayısı 8872 Cibutili uluslararası öğrenci sayısı ise 969’dur(YÖK, 2023-2024).

Sahra Altı Afrika ülkelerinden Türkiye’ye göç ise farklı hikayelerle olmuştur. “Son yıllarda Türkiye’nin özellikle Sahra Altı Afrika ülkeleriyle kurduğu diplomatik ilişkiler de bu hareketliliklerin artışına zemin hazırlayan faktörler arasında sayılabilir(Koç, 2024,s.89).” Afrika Açılım Eylem Planı ile Türkiye Afrika bölgesinde ilişkilerini güçlendirmek için girişimlerde bulunmuştur.

Tablo 1. Türkiye’ye giriş yapan Sahra Altı Afrika kökenlilerinin ülkelerine göre dağılımı

ÜLKELER	2018	2019	2020	2021	2022	TOPLAM
Somali	11.425	21.623	17.309	29.706	15.228	95.291
Cibuti	2671	4670	3723	7005	5497	23.566
Somaliland	-	83	57	98	51	289
Cabo Verde	143	223	97	233	398	1094

Yukarıdaki tablo1’de Türkiye’ye giriş yapan Sahra Altı Afrika kökenlilerinin ülkelerine göre dağılımı görülmektedir. Tabloda toplam net göç bakımından en yüksek olan beş ülke T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2023)’ün raporuna göre Somali, Sudan,

Nijerya, Etiyopya ve Senegal'dir. Türkiye'de Somali ve Cibuti'dengelen göçmen sayısı tabloya göre her yıl artarak devam etmektedir.

1.2. Alan Yazımı

Yukarıdaki tablo1'de Türkiye'ye farklı tarihlerde gelen Somalili ve Cibutili göçmenlerin bilgisi bulunmaktadır. Bunun haricinde kayıtsız olarak Türkiye'de kalan göçmen sayısı mevcut değildir. Bu verilere göre Türkiye' de bulunan Sahra Altı Göçmen kategorisinde Somalilerin toplam göçmen sayısının neredeyse 100 bine ulaştığını görebiliyoruz. Bu durumun nedeni ise savaş, iç karışıklıklar ve son dönemin güncel krizlerinden biri olan iklim krizini gösterebiliriz. Belgesiz ve düzensiz gelen göçmenler haricinde, Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmen verileri arasında Somalililerin sayıca belirgin sayılara ulaşması araştırmanın özneliği için yeterlidir. Bunun yanı sıra Cibutili göçmenlerin tercih edilme nedenleri hem yakın bir coğrafya hem de aynı dile sahip olup daha sonra dil değiştirmeleridir. Bu iki grubun bu çalışmada yer edinmesinin başlıca nedenleri tüm bunların yanı sıra bu iki gruba özel çalışmanın yeterli sayıda olmamasıdır.

Ayrıca Somali ve Cibutililerin Türkiye'ye göç ve süreçleri literatürde henüz sınırlı bir yere sahip olmasıdır. Türkiye'de devam eden göç çalışmalarında ağırlıklı olarak Suriyelilerin çalışılması, diğer göçmen grupları hakkında bilgi sahibi olmamızı etkilemektedir. Bu bağlamda bu çalışma, Türkiye'nin göç olgusunda yeni bir menşei ülke bilgisi sağlarken, farklı bir grubun incelenmesini ön plana alacaktır. Türkiye'de Somalili ve Cibutililerle doğrudan yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. İlk olarak Zekeriya Bakal Ali ve Selver Özözen Kahraman'ın yapmış olduğu çalışma "Bir Zorunlu Göçten Diğerine Suriye'den Türkiye'ye Göç Eden Somalililer(2011-2013): Balıkesir" adlı çalışmasında temel olarak Balıkesire zorunlu göçün nedenleri üzerinde durulmuştur(Kahraman ve Ali, 2021). 2011 yılından itibaren Suriye'den Balıkesir'e göç eden ve BM'nin yerleştirdiği Somalili mültecilerin göç öncesi ve sonrasında sosyo-ekonomik durumlarıyla kültürel adaptasyonları ve göç güzergahlarının tespit edildiği çalışmada, göçmenlerin kültürel etkileşiminde başat rol oynayan aktörlerden birisinin dil olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle Balıkesir'de ikamet eden Somalili mültecilere dil eğitimi verilmesi noktasında projelerin yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Dil bilmeme nedeniyle iletişim sorunları yaşandığına, Somalili hanelerin gelecek kaygısı ve sosyo-ekonomik problemler yaşadığına,

daha önce ayrıldıkları ülkede var olan düzenlerinden tamamen yoksun olmaları ve bu durumun onlar için bazı zorluklar doğurduğundan bahsedilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan anlatı araştırması ile yapılan çalışmada, ayrıca Somalili göçmenlerin neden Türkiye'yi varış ülkesi olarak seçtikleri üzerinde de durulmuştur. (Kahraman ve Ali, 2021).

“İstanbul'daki Sahra Altı Afrikalı Göçmenlerin Sosyal ve Ekonomik Katılımları Üzerine Nitel Bir Çalışma” adlı çalışma Muhammed Yasir Bodur tarafından Yüksek lisans tezi olarak yazılmıştır(Bodur, 2020). Çalışmada, İstanbul'daki Sahra Altı Afrikalı göçmenlerin sosyal ve ekonomik katılımlarını şehir, mekan ve etnik ilişki ağlarının rolü tespit edilmiştir. Daha çok göçün sosyal ve ekonomik boyutlarını inceleyen Bodur, düzensiz emek göçü, göçmen haneleri ve göçmenlerin istihdam alanına dahil olma süreçlerini incelemiştir. Sahra Altı Afrikalı göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeleri tercih eden Bodur, Tarlabası, Kurtuluş, Feriköy ve Aksaray bölgeleri araştırma sahası olarak seçmiştir. Sosyal ve ekonomik anlamda Sahra Altı Afrika göçmenlerinin kira, kazanç eğitim ve oturma durumlarını incelediği bu tez çalışmasında 9 kadın ve 60 erkek göçmen olmak üzere toplam 69 göçmenle yarı yapılandırılmış mülakatlar, grup mülakatları, yapılandırılmamış açık uçlu görüşmeler ve enformel görüşmelerden üretilmiştir. 4 farklı sahada 13 ay süreyle yürütülen çalışmada, Sahra Altı Afrikalı göçmen gruplarının şehirdeki yerleşim tercihlerinde etnik bağların nasıl bir rol oynadığı, formel ve enformel istihdam alanlarına erişim süreçlerinde güven ve akrabalık ilişkilerinin nasıl bir öneme sahip olduğu üzerinde durulmuştur. Yaşamak için tercih edilen mekânın sosyal ve ekonomik alanlara katılımı nasıl etkilediği ve yerleşim mekânının göçmen gruplar arasında sosyal ve ekonomik sermayenin devingenliğini ne ölçüde etkilediği, ayrıca aynı etnik gruba sahip olan grupların dağılımı ve grup içi ve gruplararası etkileşimlerinin benzerlik ve farklılıkları üzerinde yoğunlaşmıştır(Bodur, 2020).

Oğuz Kartav(2021)'ın yılında yapmış olduğu “Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde İletişim Perspektifinden Kritik Belirleyicilerin Değerlendirilmesi: Türkiye'nin Sahra Altı Ülkelerden Gelen Öğrenciler Üzerine bir İnceleme” adlı çalışmada, Türkiye'nin yurt dışı kamu diploması kurumlarından 2 tanesinin (Yunus Emre, TİKA, YTB, Türkiye Maarif Vakfı ve Konsolosluklar) bulunduğu Sahra Altı Afrika ülkelerinden 2015-2020 yılları arasında gelen 19 uluslararası öğrencinin eğitimi için Türkiye tercihleri iletişim perspektifinden değerlendirilmiştir.

Nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılarak yürütülmüş çalışmada, uluslararası öğrencilerin yüksek eğitim hakkında çok fazla bilgisi olmadığı saptanmıştır. Türkiye'nin uluslararası öğrencilere doğrudan ulaşma kanalları yetersiz görülmüş ve bu konuda dünyadan örnekler verilerek uluslararası öğrenci alımının olumlu katkılarından bahsedilmiştir. Araştırma neticesinde Türkiye'de okuyan uluslararası öğrencilerin yüksek eğitim hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Bu konuda özellikle farklı ülkelerle işbirliği yapmanın önemi belirtilerek, bu sayede farklı ülkelerden gelen öğrencilerin Türkiye'ye önemli nitelikler kazandıracağı vurgulanmıştır.

Anwer Hassen Tsega(2017)'de Doktora tezi “Göç ve Dış Politika Türkiye'deki Etiyopyalı ve Somalili Göçmenler Örneği“ adlı çalışmada, Haziran 2017 ve Ağustos 2017 arasında yürütülen bir vaka çalışmasından oluşmaktadır. Doktora tezinde Tsega, Etiyopya-Somali ve Türkiye arasındaki göç süreçlerini itici ve çekici etmenlere ve etkileşime odaklanmıştır. Çalışmadaki temel araştırma soruları, Türkiye'nin dışa açılma dış politikasının Etiyopya ve Somali'den gelen göçü etkileyip etkilemediği ve Etiyopyalı ve Somalili göçmenlerin Etiyopya ve Somali'de Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşmada yer alıp almadığıdır. Araştırmaya göre, Etiyopyalı ve Somalililerin göçündeki ana itici faktörler ekonomik, eğitim, işsizlik ve Avrupa'ya girme talebidir. Yürütülen çalışmaya göre, Türkiye'nin ekonomisi, coğrafi konumu (Avrupa'ya açılan bir kapı), İslami kimliği, Türkiye'nin katılımı ve Türkiye'nin yumuşak güç araçlarının etkisi, Etiyopyalı ve Somalililerin Türkiye'ye gelme kararında başlıca çekim faktörleridir(Tsega, 2017).Türkiye'nin Afrika ülkelerine yönelik açılım politikası, vize serbestleştirme politikası, kısa süreli oturma izinleri sağlama, Türkiye'nin işletmelerini Afrika'da yatırım yapmaya ve iş yapmaya teşvik etme, Afrikalı vatandaşları grup turlarına ve sağlık turizmüne teşvik etme ve eğitim ve kültürde halklar arası değişimi teşvik etme gibi geliştirilen veya çıkarılan politikaları belirlemede belirleyicidir. Göçün bir dış politika kullanılmasının, Türkiye'ye sağladığı avantajlara vurgu yapılmıştır.

Çalışma, Türkiye'de bulunan Somali ve Etiyopyalı göçmen tüccar, öğrenci,iş adamı gibi gruplara ulaşarak, göçmenlerin Türkiye ve Afrika arasında ilişkilerin güçlendirilmesinde onların rollerine de odaklanmıştır. Hem göç hem de dış politikanın birlikte yürütüldüğü nadir ülke olarak araştırmacı Türkiye'yi örnek göstermektedir. Afrikalı göçmenlerin Türk ekonomisine katkı sağladığını ifade eden bu çalışma, göç

alan ve veren ülke arasında sadece insan dolaşımı değil sermaye dolaşımının da olduğunu altını çizmiştir.

Bu tez çalışmasına en yakın olan çalışmalardan biri de Halil İbrahim Koç(2024)'te yapmış olduğu “Göçmenlik Deneyiminde Kimlik Algısı ve Kültürlerarası İletişim Örneği: Türkiye’deki Senegalliler Örneği” doktora tez çalışmasıdır. Araştırmaya nitel araştırma yöntemleri kullanılarak tasarlanmıştır. Deneyimler ve kimlik üzerine olduğu için Fenomenolojik desenle tasarlanmıştır. Koç(2024)'te Senegalli göçmenlerin göç hikayelerine, göçe yükledikleri anlamlara, göçmenlerin sosyoekonomik durumlarına ve kimlik algıları üzerinde durmuştur.

Göçmenlerin varış ülkelerindeki deneyimlerini aktaran Koç, göçmenlerin varış ülkesinde yaşadıklarının üstesinden gelme stratejilerini ve ilişkilerini analiz etmiştir.

Çalışmada, ırk temelli güç ilişkilerinin mevcudiyetinden de bahseden Koç(2024), yerliler için Sahra Altı Afrikalıların “yoksulluğu, “geri kalmışlığı”, “gelişmemişliği” “ temsil ettiğini ifade etmiştir. Bu durumun bir Avrupa ülkesi kadar sistematik anlamda ırkçı bir tutum olmadığını, ön yargı ve bazı kalıpların bir uzantısı olduğunu söylemiştir.

Renk dil ve yaşam tarzı nedenlerden dolayı göçmenlerin aidiyet hissetmelerinin zorluğundan bahseden Koç, göçmenlerin bu noktada kimliğini muhafaza ettiğini yani içe kapanma gibi bir durumla karşılaşıldığını vurgulamıştır. Medyanın “siyah ırk” veya afrika kökenlilere olan tavırları onlar sosyal olarak dışa iterek, kendi ağlarında dolaşmalarına itmektedir. Bu durumla birlikte yerli gruplarla kültürelarası etkileşimlerin bir ileri safhaya geçmediğini dile getirmiştir. Çalışma sonucu ulaşılan bilgilerle, göçmenlerin ve yerel grupların temaslarının mikro ölçekli deneyimlerle devam ettiğini ve bu durumun Senegallilerde kimlik özlerinin var olduğu şekilde devam etmesine sebep olduğunu ortaya koymuştur.

Yurt dışında bu tez çalışma grubu ile yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. Bunlardan ilki Hoehne ve Scharrer’in Almanya’da Somalili göçmenler hakkında yaptığı çalışmadır. “Almanya'daki Somalili Göçmenler Arasında Kapsayıcılık ve Dışlanmanın Dengelenmesi” makelesinde, Almanya’daki Somalili göçmenler arasında bireysel çıkarlar, normlar ve sosyal ağlar arasında göçmenlerin nasıl tutumlar sergiledikleri ortaya çıkararak, bunların sosyal içerme ve dışlanmaya etkileri tartışılmıştır(Hoehne ve Scharrer, 2021, s.5).

Çalışmada, Somalili göçmenlerin toplumsal kimlik ve benliklerinin farklı bir grubun içerimlerini pek kabul etmediği gözlemleniyor. Bunun nedeni kendi çevrelerinin dışına çıkmak istememeleri olarak belirtiliyor. Almanya gibi Avrupa ülkelerinde var olan toplumsal yaşam Somalili aileler için uygun görülüyor. Çocuklarının kendi kültürleri dışında başka kültürle fazlaca etkileşim kurması onlar için bir tehdit olarak görülüyor. Araştırmada, göçmenlerin daha çok kendi yerel ağları ile iletişim kurdukları gözlemlenir. Kendi sosyal yapılarının bozulmasından korkmaları, onları daha içe kapanık hale getiriyor.

Kendi yerel ağlarını oluşturan göçmenler, kendi kendilerini izole etmektedirler. İslam dininin getirmiş olduğu kadın-erkek ilişkileri, giyim kuşamın korunması onlar için önemlidir. Birçok Somalili, Alman toplumunu kararsızlıkla karşılamıştır. Bu durum günlük hayatı, yaşam stilini de değiştirmiştir. Özellikle genç göçmenler Almanya'da bulunan Somalililer için bir tehdittir. Çünkü onların Almanlarla etkileşimleri sırasında alkol kullanımı veya aykırı davranışları orta yaşlı ve ebeveyn olan Somalili göçmenler için kendi benliklerinden uzaklaşma olarak değerlendirilir. Çalışmada, Almanya'da kurulan Somali derneklerinin önemli olduğunun da vurgusu yapılmıştır. Bunu nedeni Somali derneklerinin, Alman makamlarının ve STK'ların entegrasyon desteği konularını tartışmaları, eğitimler sunmaları ve aynı zamanda kültürel açıdan hassas konuları tartışmaları için bir ara bulma/uyum sağlama fırsatı sunduğunu belirtir. Bu gibi alternatif dernekler iki farklı grubun bütünleşmesi ve özellikle genç göçmen gruplarının kaynaşmasının bir fırsatıdır.

Dögni, Mölsa ve Pöntinen'in yapmış olduğu "Somalili Ebeveynlerin Finlandiya'da Çocuk Yetiştirme Deneyimleri: Göçmen Hanehalklarında Sosyal-Kültürel Değişimi Keşfetmek" araştırma makalesinde bulgular, Somalililerin Finlandiya'da çocuk yetiştirme deneyimlerinin, göçmen hane halkı içindeki nesiller, cinsiyet ve aile ilişkilerinin değişmesiyle ilgili önemli ebeveynlik zorluklarını gündeme getirdiğini göstermektedir. Somalili ailelerin bu vaka çalışması, göçmenlerin yaşamlarının ev ve ev sahibi ülke arasındaki ev dinamiği ile nasıl karmaşık bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermektedir(Dögni, Mölsa ve Pontinen, 2006, s.4).

Daha önceki aile düzenlerinden tamamen farklı bir düzenle karşı karşıya kalan ebeveynlerde sorumluluk dağılımları da değişmiştir. Erkekler daha fazla sorumluluk almaya başlamıştır. Daha önce kadın tüm ev sorumluluklarını alırken, Finlandiya'daki göçmenler şuan eşlerinin daha fazla sorumluluk aldıklarını söylemektedirler. Finlandiya'da

göçmen Somalili erkeklerin işsiz olmaları nedeniyle artık para getiren olmadığı için görevlerinin ev içine kaydığını ifade eden göçmen kadınların durumdan memnun olduklarını ifade etmiştir. Erkekler içinse bu durum daha zordur. Çünkü toplumsal olarak ataerkil bir yapıya sahip olan Somalili erkekler için bu durum, dayanılmaz ve zor olmaktadır. Somalideki baskın ataerkil toplum yapısından Finlandiya'daki eşitlikçi yaklaşım kadınlar için olumlu sonuçlar doğarsa erkekler için güç ve otorite boşluğu yarattı.

Albrecht (2015)'in yapmış olduğu çalışma “Hareket Halindeki Duygular: Göç Sosyolojisi Çalışmaları Kapsamında Duygular Nasıl Ele Alınır” adlı çalışmanın konusu, duyguların sosyolojik göç çalışmalarında bugüne kadar ele alınma biçimiyle ilgilidir(s.7). Mevcut çalışmalar öncelikle patolojik veya terapötik bir şekilde duygulara odaklanır, bu nedenle sosyal bilimlerde sıklıkla varsayılan duygusal dönüşün henüz göç alanına tam olarak ulaşmadığı belirtilmelidir.

Çalışmada, insanların duygusal ilişkilerinin ulusal sınırlarla sınırlandırılmayacağını ortaya koymaya çalışmıştır. Göçmenlerin duygusal ulusötesi alanlar ortaya çıkardığını ileri sürer. Göçmenlerin göç ve sonrası süreçlerinde yapılan çalışmalarda ortaya konan travmatik ve patolojik duygularının aksine olumlu duygularda olabileceğini savunur ve göç çalışmalarında sadece travmatik çalışmaların yetersiz olduğunu belirtir.

Tüm bu çalışmalardan yola çıkarak, Somaliler ve Cibutiler üzerinden yapılacak olan “Türkiye’de Gündelik Yaşamda Göçmenlerin Etkileşimler: Somali ve Cibuti Örneğinde “ Türkiye’de göç çalışmalarında göçmenlerin ve yerel halkın etkileşime girdiği alanlara yönelik yeterli bir çalışmanın bulunmaması, yapılan çalışmaların farklı göçmen gruplarıyla yapılmış olması, menşe bilgi bakımından doğrudan Somalili göçmenlerin gündelik yaşamı ve duyguları üzerine yapılan bir araştırmanın olmaması, özellikle gündelik yaşam gibi sosyolojinin son dönemlerde en dikkat çekici ve bizzat içerisinde yaşadığımız alanın yerel-göçmen karşılaşmalarında kullanılacak olması bu araştırmanın yapılmasında temel etkenlerdendir.

Ayrıca çalışmada, yukarıda bahsedildiği gibi göç sosyolojisi alanında duygu çalışmalarının yetersiz kaldığı ve var olan nadir çalışmalarında göçmenler üzerinde kapsamlı olmaması nedeniyle, bu tez çalışması hem göçmenlere sadece sınır ve nüfus hareketliliği olarak değil, birey olarak ne hissettiği ve öz’de neler yaşadığını görmemizi

sağlayacaktır. Var olan duygu çalışmalarının göç konusunda yetersiz ve nevrotik olması, göçe karşı olumsuz çıkarımları yok etmeye çalışarak bütünsel bakmayı sağlayacaktır. Bu bağlamda göç, sadece olumsuz değil, çok yönlü, pragmatik ve işlevsel bir olgu olarak incelenecektir.

2. BÖLÜM: METODOLOJİ

Somali ve Cibuti'den Türkiye'ye gelen göçmenlerin gündelik yaşamda rutin ve pratiklerini, yerel halkla etkileşimlerini, karşılaşmalarını ve bu karşılaşmalar sonucu ortaya çıkan duygularını incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırmaya yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, göçmenlerin günlük yaşamı ve duyguları üzerine yoğunlaşılması, birey olarak ne hissettiği ve öz'ünde neler yaşadığını saptama amacıyla nitel bir araştırma perspektifi benimsenmiştir. Bu sayede çalışma daha esnek, daha bütünsel ve derinlemesine ilişkileri sorgulamamızı sağlayacak bütünlüğe sahip olmuştur. Bu doğrultuda nitel araştırma bu tez çalışması için göçmenlerin bakış açıları ve rutinleri incelememiz noktasında önemli sonuçlar vermiştir. Araştırmada, örneklem türlerinden kartopu örneklem kullanılmıştır. Kartopu örnekleme sistemi ise araştırmaya katkı sağlayacak diğer bireylerin tespit edilmesinde etkili olan bir sistemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.111). Nitekim bu çalışmada göçmenlerin gündelik yaşamda etkileşimleri ve kendi toplumsal benliklerinde yaşadıkları duyguları ortaya çıkarmak, yorumlamak ve anlamak hedeflenmiştir. Bu yöntem ayrıca aynı süreçleri yaşayan diğer göçmenlere ulaşıp, araştırmanın bilgi ve zenginliğini arttırmıştır. Bu bağlamda 8 Somalili ve 7 Cibutili göçmenle çalışmalar yürütülmüştür.

Bu tez çalışmasında kullanılan bilgiler 2023 yılı ve 2024 yılı bulguları ile oluşturulmuştur. Çalışma, 2013 yılı başlangıcıyla Türkiye'ye gelen Keçiören'de Yükseltepe mahallesinde yaşayan Somalili ve Cibutili göçmenlerle günlük hayatta tüm aktivitelere ve rutinelere eşlik edilerek yapılmıştır. Çalışmaya toplam 15 göçmen katılmıştır. Bunların 7 si Cibutili 8'i ise Somalilidir. Somalili göçmenler arasında 7 kadın ve 1 erkek, Cibutili göçmenler arasında ise 7 kadın mevcuttur. Araştırmada genel olarak kadınlar çoğunluktadır. Bunun nedeni ise erkeklerin genelde yurt dışında çalışıp, ailelerinin ekonomik kaynağını oluşturmasıdır. Katılımcıların çoğu Türkiye'ye doğrudan gelmiş, bir kısmı ise Avrupa ülkelerinden gelmiştir.

Çalışma kapsamında saha araştırması 10 Mayıs 2024 – 10 Temmuz 2024 arasında Ankara/Kızılay ve Keçiören/Yükseltepe bölgesinde yürütülmüştür. Bu iki çevrenin tercih edilme nedenleri ise Yükseltepe bölgesinin göçmenlerin yoğunlaştığı yer olması, Kızılay'ın ise merkezi buluşma noktası olmasıdır. Özellikle bu iki bölgede göçmenlere ait iş yeri, kafe ve dükkan gibi yaşam alanlarının fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sahada ve görüşmeler sırasında sorular anlık ve tamamen esnek olarak katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini net anlatabilmelerini sağlamıştır. Görüşmeler İngilizce, Türkçe ve Somalicede yapılmıştır. Somalicede için tercüman yardımı alınmıştır. Saha çalışmasında zaman kısıtlaması yoktur. Bazı durumlarda bir gün boyunca katılımcılara eşlik edilmiş, bazı durumlarda ise belirli saatlerde gerçekleşmiştir. Kartopu örneklem yönetimi ile belirlenen katılımcılar, araştırmanın amacı, kapsamı hakkında bilgilendirilip kendi rızalarıyla çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda katılımcılardan onam beyanı alınmıştır. Ayrıca görüşmeler ve saha çalışmalarında ses kaydı kullanılmış ve daha sonra deşifre edilerek araştırmada kullanılmıştır.

Saha araştırması sonucu veriler temalara ayrılmış ve temalar sonucunda kodlara ulaşılmıştır. Çalışmanın bulgular kısmında veriler yorumlanmıştır.

Çalışmada, sahada birebir karşılaşılan olayları sahne görüntüsü gibi çalışılmıştır ve bu olaylara fragman denilmiştir. Fragmanları alfabetik sıralamaya göre sıralanmıştır. Fragmanlar bölümünde olay tıpkı sahnede gibi aynen yansıtılmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, verileri kendi içlerinde ilişkiler bağlamında açıklamayı hedeflemektedir(Creswell, 2018). Göçmenlerin bireysel olarak bakış açılarını incelediğim bu araştırmada, bu nedenle nitel yöntemler kullanılmıştır.

Bu çalışmaya başlamadan önce 2 yıl Somali ve Cibutili göçmenlerle bir arada bulunulmuştur. Çalışma öncesi ve çalışmanın yürütüldüğü süreçte Keçiören Esertepe mahallesinde yani göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgede yaşanılmıştır. Bölgede Somalilerin açmış olduğu daha öncesi İkra-der Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği olan sonra İdeal Dil Kursu olan kurumda çalışmam ve oradan yola çıkarak birçok Somalili ve Cibutili göçmenle tanışmam çalışmamın arka planının oluşturulmasını sağlamıştır. Bu eğitim kurumunda sadece göçmenlerle çalışılmıştır. Ortaokul ve lise düzeyinde göçmenlere Türkçe-İngilizce dersler verilmiştir. Göçmen ailelere özel dersler verilmiş ve bu sayede evlerine girdim, sofralarına oturdum. Bu sayede çalışma öncesinde kazandığım güven ve samiyet çalışmam için büyük bir avantaj sağlamıştır. Göçmenlerle sadece ders değil, bütün

sorunlarında onlara yardımcı olmam, sadece öğretmen-öğrenci değil, onlara her alanda destek onlar için çok önemliydi. Bu çalışmaya katılan göçmenlerle daha öncesinde tanışıklığım, onların çalışmaya kendi rızaları ile katılmalarına ve gündelik hayatta tüm etkinlikler, karşılaşmalar ve ilişkilerde kendilerini rahat hissetmelerini sağlamıştır.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden katılımcı gözlem kullanılmıştır. Katılımcılarla sohbet edercesine sohbetler yapılması ve günlük rutinlerine doğrudan katılınması için aktif katılımcı gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu sayede göçmenlerin deneyimleri, etkileşimleri bizzat gözlemlenmiş ve incelenmiştir. Bir grubun davranış ve duyguları, altında yatan nedenleri ve bir grubun toplumsal yaşamını incelemeyi amaçlayan bu yöntem sayesinde çalışmada, göçmenlerin gündelik yaşamda tüm davranış ve duyguları, toplumsal benlikleri, kendi öz kimlikleri, ilişkileri ve çatışmaları gözlemlenmiştir. Çalışmada, 15 görüşmeci belirlenmiş ve ön görüşmeler yapılmıştır. Ön görüşmelerden sonra haftada bir göçmenin günlük rutinine dahil olunmuştur. Bu noktada en çok etkileşim alan yerler olarak: Pazar alanları, alışveriş, okul, hastane ve ev içi ritüelleri olmak üzere onlara eşlik edilmiştir. Bu çalışma esnasında göçmenin etkileşimlerine karışılmamış ve kayıtsız kalınmıştır. Günlük hayatta sıradan diyaloglar ve anlık konuşmalar yapılmıştır.

Katılımcı gözlem tekniğiyle yürütülen bu çalışmada saha çalışmaları sırasında küçük notlar alınmış daha sonra notlar karşılaştırılarak bulgura ulaşılmıştır. Saha sonrası tutulan günlük notlar çalışmadaki temel noktalara ulaşılmasını sağlayarak verilerin sistematik olarak incelenmesini sağlamıştır. 2 yıldır bu göçmen gruplarıyla çalışmam onlar hakkında daha derin bilgilere ulaşmamı sağlayarak çalışmanın verimliliğini arttırmıştır.

Araştırma, belirli bir kültürün diyalogları ve karşılaşmalarını açığa çıkarmak üzerine oluşturulmuştur. Bu tez çalışmasında da bu yöntemin tercih edilmesi bir gruba ait olan tüm detayların gündelik hayat içerisinde rahatça incelenilmesi olmuştur. Katılımcı gözlem yönteminin birçok iyi noktası olmakla zor olan noktaları da vardır. “İnsanlar araştırmacıyı gündelik yaşamlarına almamakta ve araştırmacıya güvenmemekte ısrar edebilirler(Cresswell, 2018, s.96).” Bu gibi sorunlar ise daha önceden göçmenlerin açmış olduğu kurumda çalışmam, onlarla daha uzun süreli ilişkiler içinde olmam ve özel derslerle birlikte onların tam anlamıyla aile içlerine girmemle çözülmüştür.

Araştırmada kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada, kartopu örnekleme sistemi ile bulunan göçmenlerle daha öncesinden 1 yılı aşkın bir süreç geçirilmiştir. Sahada ise 3 aylık bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Ankara hem Türkiye'nin başkenti olma hem de büyük bir metropol olması nedeni ile göç alan şehir sıralamasında ilk sıralarda yer alır. Bu durumda Ankara'ya gelen göçmenlerde çeşitlilik gösterir. Ankara'nın Keçiören ilçesi ise göçmenlerin yaşam alanı olarak tercih ettikleri yoğun bir bölgedir. Özellikle Keçiörene bağlı Esertepe ve Yükseltepe mahallesinde yoğun bir Somalili ve Cibutili göçmen sayısı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeni bölgeye ilk gelen Afrikalıların bölgede açmış olduğu eğitim kurumları, restoranlar, okul ve dükkanların fazla olması ve göçmenlerin akraba bağları ve güçlü ilişkileri ile bölgesel yerlerde toplanmasıdır. Bu nedenle araştırmanın mekanı Keçiören bölgesinde bulunan Yayla mahallesi ve Esertepe mahallesidir.

Yürütülen antropolojik çalışma ile göçmenlerin günlük hayatta tüm pratikleri birebir incelenme fırsatı bulunmuştur. Tez çalışmasında toplam 15 göçmenle görüşülmüştür. Bunların 8'i Somalili 7'si Cibutili'dir. Tezin temel hedefi gündelik yaşamda toplumda sürekli karşılaştığımız göçmenleri daha iyi tanımak, onları anlamak ve ayrıca menşei ülke bilgisi edinmek hususunda da yarar sağlamasıdır.

Görüşmecilerin yaş aralığı 18-45 yaş arasındadır. Özellikle genç ve orta yaş kriterinin tercih edilmesinin nedeni onların dil konusunda daha aktif ve başarılı olmalarıdır. Araştırma kapsamında katılımcıların rızalarıyla gündelik yaşamdaki tüm aktivitelerine eşlik edilmiş olup, aktivitelerde kayıtsız kalınarak sadece takip süreci ile gözlemler yapılmıştır.

Görüşmecilerin demografik özelliklerinde sadece yaş kıstası olup eğitim durumu ile ilgili bir kıstas konulmamıştır. Ayrıca görüşmede daha çok kadınların varlığı, araştırmanın bir amacı değildir. Bu durumun temel nedeni Somalili ve Cibutili ailelerde babalar hep geride bırakılmıştır. Kimi zaman babalar Avrupa ülkelerinde, kimi zaman ise ayrıldıkları ülkede kalarak ailenin maddi sorumluluğunu devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Çalışmada görüşülen göçmenler için katılımcılar sıralanmıştır. Göçmenlerin bilgileri kişisel veriler nazarında gizli tutulmuştur.

Katılımcılara ait demografik bilgi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2. Göçmenlere ait demografik bilgiler

Göçmenler	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Ülke	Kaç Yıldır Türkiye’de?
K1	21	Kadın	Lise	Somali	7
K2	38	Kadın	Lise	Somali	5
K3	45	Kadın	Üniversite	Cibuti	4
K4	20	Kadın	Üniversite	Somali	6
K5	25	Kadın	Üniversite	Somali	10
K6	37	Kadın	Ortaokul	Somali	3
K7	22	Erkek	Üniversite	Somali	6
K8	32	Kadın	Lise	Cibuti	4
K9	28	Kadın	Ortaokul	Somali	5
K10	30	Kadın	Lise	Somali	8
K11	19	Kadın	Lise	Cibuti	3
K12	23	Kadın	Lise	Cibuti	5
K13	29	Kadın	Ortaokul	Cibuti	6
K14	35	Kadın	Lise	Cibuti	4
K15	40	Kadın	Lise	Cibuti	3

Yukarıda Tablo 2’de görüldüğü gibi 8 Somalili ve 7 Cibutili göçmenle yürütülen çalışmada kadın sayısı yukarıda bahsettiğimiz nedenle daha fazladır. Somalili ve Cibutili göçmenlerde erkekler daha çok Avrupa ülkelerinde veya ayrılan ülkede ailelerinin maddi sorumluluğunu yerine getirmektedirler. Tablo 2’ye göre kadın göçmenlerin çoğu lise mezunudur. Yaş ortalamalarına baktığımızda daha çok genç ve orta yaş göçmen grupları mevcuttur. Ayrıca tablo 2’ye göre Türkiye’de göçmenlerin kalış yılları özellikle Somalili göçmenlerde daha uzunken, Cibutili göçmenlerde Türkiye’de kalış süreleri daha azdır. Ayrıca tabloya göre Türkiye’de en uzun süreli kalan kişi K5’dir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan bu çalışmada, göçmenlerin gündelik yaşamda tüm rutinlerinin incelenmesi, davranış ve duygularının saptanması, gündelik

yaşamda etkileşimleri en iyi şekilde anlaşılabilmesi için bu bilgilere ulaşabileceğimiz yöntemler tercih edilmiştir. Bu nedenle antropolojik bir saha çalışması uygun görülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinden olan katılımcı gözlem kullanılmıştır. Katılımcı gözlem, formel ve informel görüşmelerle araştırma desteklenmiştir. Bu sayede grupların kültürel edimlerini, davranış, duygu, anlamlarını, değerlerini ve bakış açılarını ortaya koymayı amaçlar. Bu tez çalışmasının amacına en uygun yöntemlerden biri bu nedenle katılımcı gözlemdir. Özellikle göçmenleri anlamak ve onların sosyal yaşama uyum sağlaması için gündelik hayatta tüm süreçleri resmedilmelidir. Görüşmelerin formel ve informel olarak tercih edilmesinin sebebi anlık ilişki ve etkileşimleri daha iyi anlamak ve sonuçlandırmaktır.

Çalışma öncesi etik kuruldan gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesi katılımcılara gerekli ön bilgiler verilmiş, gönüllü katılımlar elde edilmiş ve ses kaydı için izin istenmiştir. 2 yıllık tanışıklık süreci göçmenlerin çekingen ve utanç tutumlarının önüne geçerek daha samimi bir ortam oluşmasını sağlamıştır. Araştırma süreci içinde her hafta bir göçmenin tüm günlük aktivitelerine dahil olunmuştur. Bu mekanlar üniversite, dil kursu, mahalle pazarları, hastane ve alışveriş merkezleri gibi birçok mekanlardır.

Araştırmada uzun sürede toplanan veriler temalar haline getirilerek ayrıştırılmış ve kodlar oluşturulmuştur. Bu sistem, çalışmanın daha verimli ve anlaşılır olmasını kolaylaştırmıştır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sürecinde çalışma grubunun bazı dezavantajlı durumlarında zorluklarla karşılaşmıştır. Çalışma grubunun katılımcılarına ulaşmakta sorun yaşanmazken, çalışma süresince katılımcılardan bazıları ikametgah veya başka problemlerle tekrar göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu durumda yerine yeni bir katılımcı eklenerek devam edilmiştir.

Çalışılan grubun Sahra Altı Afrika ülkelerinden olması dil ve kültürel farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Bu durum özellikle dil konusunda dil bilmeyen göçmenler için Somalice tercümanların kullanılmasına neden olmuştur. Bu durum görüşmecinin çalışmada doğrudan göçmenle ilişkisinin olmamasına neden olmuştur.

Araştırmanın zorluklarından biri ise erkek göçmen katılımcı sayısının az olmasıdır. Genellikle göçmen ailelerde baba geride bırakılan veya Avrupa'ya gönderilen kişi

olmuştur. Bu durum ailelerinden uzak avrupa ülkelerinde çalışan erkeklerin gündelik yaşamlarının incelenememesi ve bulgulara kadın ve erkek göçmen bulgularının karşılaştırılmamasına neden olmuştur. Yine Araştırmanın yapıldığı süreçte seçim nedeni ile göçmenlerin yaşadığı tedirginlikler kısmen de olsa çalışmayı etkilemiştir. Çünkü Mart 2023 Cumhurbaşkanlığı seçiminde cumhurbaşkanının değişimi onlar için yeni bir sürecin başlangıcını ifade etmekteydi.

2.5. Araştırmacının Konumu

Bu tez çalışmasında öncelik göçmenlerin toplumda nasıl göründükleri ve kendilerini nasıl gördüklerinin tespiti üzerine olmuştur. Bu çalışmaya başlamadan önce 2 yıldır Somali ve Cibutili göçmenlerle bir arada bulunulmuştur. Çalışma öncesi ve çalışmanın yürütüldüğü süreçte Keçiören Esertepe mahallesinde yani göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgede yaşamaktaydım. Bölgede Somalilerin açmış olduğu daha öncesi İkra-der Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği olan sonra İdeal Dil Kursu olan kurumda çalışmam ve oradan yola çıkarak birçok Somalili ve Cibutili göçmenle tanışmam çalışmamın arka planı için bir zemin oluşturmamı sağladı. Bu eğitim kurumunda sadece göçmenlere Türkçe-İngilizce dersler verdim. Daha sonra göçmen ailelere özel dersler vermeye başladım. Evlerine girdim, sofralarına oturdum, birlikte tatil yaptık ve bu sayede bağlarımı güçlendirdim. Bu nedenle çalışma öncesinde kazandığım güven ve samiyet büyük bir avantaj sağladı. Göçmenlerle sadece ders değil, bütün sorunlarında onlara yardımcı olmam, öğretmen-öğrenci değil, onlara her alanda destek olmam onlar için çok önemliydi. Bu çalışmaya katılan göçmenlerle daha öncesinde tanışıklığım, onların çalışmaya kendi rızaları ile katılmalarına ve gündelik hayatta tüm etkinlikler, karşılaşmalar ve ilişkilerde kendilerini rahat hissetmelerini sağlamıştır. Türkiye’de var olan veya yürütülmekte olan göç çalışmalarında Somalili ve Cibutili göçmenlerin sorunlarının çok fazla araştırma konusu olarak öne çıkmaması, daha çok diğer göçmen grupları üzerinde çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların, göçmenin tüm hayatını betimleyici bir şekilde ele almadığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma bu nedenden dolayı hem toplumda yaşadığımız göçmen grubunu daha iyi tanımamız hem de onları anlamamız için değerlidir. Ayrıca sosyal bilimlerde duygular üzerine özellikle göçmen duyguları üzerine yapılması, göçmenlerin öz benliklerinde neler hissettiğini anlamamızı sağlayacaktır.

3. BÖLÜM: BULGULAR

Bu nitel araştırmada Türkiye’de Somalili ve Cibutili göçmenlerin günlük yaşamda aktiviteleri nelerdir? Bu aktiviteler sırasındaki karşılaşmalar, göçmenler üzerinde nasıl etkilere sahiptir? sorularına cevap aranmıştır. Yapılan araştırmalar ve etnografik çalışmalar neticesinde bulgular üç başlık altında incelenmiştir: Gündelik hayat sosyolojisi, duygular ve yaşam stilleri.

Gündelik hayat başlığı altında ev içi pratikleri:”bak seni alıp, Somaliye gönderirler”, ikinci olarak sosyal yaşamda karşılaşmalar, sosyal bütünleşmeler ve sorunsallar: “ne yapabilirim? Sonuçta burası Türkiye’dir.

Duygular başlığı altında olumlu duygular, olumsuz duygular ve uyumsuz duygular incelenmiştir. Yaşam tarzları başlığı altında ise Somalili ve Cibutili göçmenlerin toplumsal benlikleri, var olanın yeniden inşası: geriye dönük toplumsal hafızanın değişimi, etkileşim ritüellerinde Somalili ve Cibutililerin sorunları: “herkes kendi toprağında kimliklidir” , son kullanım tarihli özgürlük: İkamet ve melez kimliklerin doğumu: Evlilik başlıkları incelenmiştir.

3.1. Duygular

Sosyoloji, toplumsal olguları anlamaya ve açıklamaya çalışır. Duygular ise sosyal yaşamda ilişkileri anlamının en iyi yollarından biridir. Sosyal bir davranışın temellerini duygularda bulabiliriz. Duygular toplumsal dünyayı anlamak, ilişkileri yorumlamak için ihtiyaçtır. “Duygularımızın çoğu sosyal ilişkilerimiz bağlamında ortaya çıkar, deneyimlenir ve anlam kazanır (Kemper, 1978).” Gündelik hayatta yaşadığımız ve hissettiğimiz birçok duygu toplumsal yaşamı anlamak, ilişkileri deneyimlemek ve karşılaşmaları anlamlandırmanın temel yöntemidir. Kısaca bir duyguyu anlamak onu var eden tüm sosyal perpektifleri anlamakla başlar.

Duygular, toplum içinde önemli ipuçlarına ulaşabileceğimiz bir alandır. Göç üzerine yapılan birçok çalışmada gündelik yaşamın temel bileşenlerini ortaya koyacak olan duygulara neredeyse hiç yer verilmemiştir. Göç gibi hassas konularda duygulara yer verilmemesi önemli iletişim sorunlarına neden olan temel bileşenlerin ortaya çıkmamasına ve hatta uyum söz konusu olduğunda bağlantısızlıklara neden olur.

“Duyguların sosyal yaşamını anlamak, ilişkileri ve ilişkiler arası meydana gelen etkileşimleri de anlamaktır(Taşkın, 2023, s.328).” “Ayrıca, duyguların her birinin sosyal doğasını anlamaya yönelik büyük ilgiye rağmen, sosyoloğun birincil ilgisi, sosyal yaşamın duygusal doğasını, başka bir deyişle, sosyal fenomenlerde mevcut olan duygusal yapı ve dinamikleri anlamak olmalıdır(Bericat, 2015, s.9).” Dennison (2020)’de duygular, toplumsal yaşamda bireylerin benliklerin, değer ve yargılarını ortaya çıkardığını, mevcut koşulları, kişinin değerleri, anlatıları ve “benliğinin” karmaşık bir birleşiminden oluştuğunu söylemiştir (s.10).

Duygular, gündelik yaşamda etkileşimler sonucunda ortaya çıkar. Etkileşimler ve kişiler arası ilişkiler açısından kavramsallaştırılan duygular, "Sosyal ilişkilerde gerçek, hayal edilen veya beklenen sonuçlardan kaynaklanır"(Kemper, 1978, s.43).” Her ne kadar duyguların sosyolojideki yeri geç fark edilmiş olsa da bu tarih daha eskiye gidebilir. “Duyguların sosyolojideki yeri Amerika Birleşik Devletleri'nde 1930-1970 tartışmalarında yeri yokmuş gibi görünsede, yokluğu hiçbir zaman red edilmedi. Nitekim birçok sosyolog duygu sosyolojisi üzerine çalışmıştır. “Simmel, toplumsal etkileşimlere neden olan duyguları birincil (temel) duygular, toplumsal etkileşimlerin sonucu olan duyguları ikincil duygular olarak tanımlamaktadır (akt. Gerhards, 1986, s.903).”

Wolf(1997)’de çalışmaya göre ise göçmenlerin duygularının çift karakterli olduğunu söyler. Kısaca göçmenlerin öz kimliklerinde sahip oldukları duyguların yanı sıra yeni duyguların varlığını savunur. Göç ettikleri ülkelerde edinilen yeni duygular. Bu noktada “ duygusal ulusötesilik” kavramını kullanmayı tercih eder.

Sosyolojide duygular arka plana itilmiştir. Oysaki duygular, göçmenlerin etkileşimleri ve bağlantılarını anlayacağımız en iyi yöntemlerden biridir. Albrecht(2015)’e göre, duygular toplumsallık içinde önemlidir ve gündelik duygular sayesinde anlaşılır(s.247-264). Bu bağlamda duygular, gündelik yaşamın tam anlaşılabilmesi için sosyoloğun ilk ilgisi olmalıdır. Göçmenler göç ettikleri ülkede ve ayrıldıkları ülke arasında aslında bir köprü oluştururlar. Var olan değer ve yargılarının yanı sıra vardıkları ülkede öğrendikleri yeni kültürler var. Ayrıca vardıkları ülkede yerel halkta göçmenlerden esinlenebilir. Sonuçta kültürler tamamen kapalı değildir. Bu bağlamda kültürler arası geçirgenlik olsada iletişimsizlik ve duyguların anlaşılmaması nedeni ile sınırlılıklar ortaya çıkar.

Duyular insanlar ve insanlar arası ilişkileri anlamlandırmak için gereklidir. Bu bağlamda göç çalışmalarında duygulara ağırlık verilmesi uyum sürecinde de göçmenin daha rahat anlaşılmasını kolaylaştırır. Bu nedenle, insanların duygularını anlamak sosyoloji için kesinlikle gereklidir.

Hochschild, duygunun ne olduğu ve toplumsal olarak duygulardan ne anladığımızı açığa çıkarmaya çalışan sosyologtur. O özellikle “ duygusal emek” kavramı ile tanınır. Hochschild(1983)’te insanların toplumda duygular yolu ile iletişim kurduğunu ve buna "hissetme kuralları" adını verir. Bu kapsamda duygular, sosyolojide toplumsal dünyayı anlamlandırmak, grup içi ve gruplararası ilişkileri yorumlayabilmek için bir ihtiyaçtır. “Duygular, gruplararası ilişkilerin anlaşılması, kültürel bütünleşmelerin gerçekleşmesi ve uyum süreçlerinde, varış ülkelerinde göçmenlerin anlaşılması noktasında çalışmalara katkı sağlayacak çok önemli bir unsur olmaya devam edecektir(Taşkın, 2023, s.329).”

Son dönemlerde birçok göç konusu çalışılmasına rağmen duygular kısmının göç çalışmalarında hep geri plana itildiğini söyleyebiliriz. Sosyal yaşamda bir davranışın temellerini duygularda aramalıyız.

Sosyal kimlik teorisine göre, büyük sosyal gruplar arasındaki ilişkileri duygular yoluyla açıklamaya çalışır. “Sosyal Kimlik Kuramı'na göre, insanlar, çoğu zaman birey olarak değil, belirli sosyal sınıfların üyeleri olarak hareket ederler. Bu durum da, insanların belirli bir toplumsal yapı içinde, kendilerinin ve diğerlerinin yerlerini tanımlamalarına yardımcı olur(Taşkın, 2023, s.330).”

İnsan duyguları her ne kadar basit görünsede karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşıklığı anlamak ilişkiler ve ilişkiler arası etkileşimleri de anlamının önemli bir yoludur. Aslında duygular içlerinde karmaşıklıkları, sorunları ve çelişkileri saklar. Bir öznenin hissettiği duygular, asla çevrede üretilen varyasyonları basit veya otomatik tepkiler olarak düşünülmemelidir. Farklı teorilerin vurguladığı gibi, bir öznenin duygusal deneyimi birçok faktöre bağlıdır: Bir eylemin nedeni, nasıl olduğu ve nasıl şekillendiği gibi.

Göçmenlerin günlük yaşamda karşılaşmaları esnasında ortaya çıkan bir mücadele olduğunu söyleyebiliriz. Goffman’ın Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (Goffman, 2009) adlı kitabı bir bireyin kendini toplum içinde nasıl sunduğu, başkalarının kendisini nasıl gördüğü ve nasıl yansıttığını aktarır. Goffman (2009)’da benliği, toplumda bir tiyatro

oyununa benzeterek ele almıştır. Yaşamın bir tiyatro oyununa benzediğini ve bu tiyatrodaki araçların hayatta birer karşılığının olduğunu altını çizmiştir. Bu noktada etkileşimlerin meydana geldiği alanlara sahne demiştir. Bu çalışmada da göçmenlerin performans gösterdikleri sahneler gündelik hayattır.

Göçmenler bu noktada aktör olarak performanslar sergilerler. “İzledikleri karakterin sahipmiş gibi görüldüğü niteliklere gerçekten de sahip olduğuna, yapmakta olduğu işin yol açacağı ima edilen sonuçlara gerçekten yol açacağına ve genelde her şeyin görüldüğü gibi olduğuna inanmaları istenir kendilerinden(Goffman, 2009, s.29).” Göçmenlerin performansları seyirciyi etkilemek ve ona kendini kabul ettirmek ve farklı olmadığını göstermek için oynadıkları roldür. Bu performanslarla kişi ya kendini role inandırır ya da toplumun iyiliği için kendini kandırabilir. Göçmenler, diğer göçmen grupları içinde ön plana çıkmayı ve kendilerini “buraya” ait olduklarını kanıtlamak istedikleri için en iyi rollerini sergilerler.

Göçmenlerin etkileşime girdikleri kişiler ise aslında onları izleyen yerel gruplardır. Goffman için takım ve vitrinde gündelik yaşamda diğer önemli iki kavramdır. Goffman(2009)’a göre vitrin kişinin nasıl görüldüğüdür. “Goffman(2009)’da, kişisel vitrinin parçaları arasında cinsiyet, yaş ve ırksal özellikler; boy ve görünüş; duruş şekli; konuşma kalıplan; yüz ifadeleri; vücut ifadeleri vb. diye sıralamıştır.(s.35).” Bunlar, kişiler için performanstan önce kişinin hazırlandığı kendini ifade etmesi için gerekli olan çalışmalardır. Özellikle çalıştığım grubun “renk” farklılığı onları toplumda daha belirgin kılarken vitrinlerinin kısmende olsa zayıflamasına neden olmaktadır.

Takım ise, grup üyelerinin birlikte performans sergilemesidir. Herhangi bir kişinin yanlış veya hatası sahnelenen oyunu etkileyebilir veya bozabilir. Bu noktada seyirciler tarafından oyun beğenilmez. Göçmenler için, bütün göçmenler birdir. Diğer tüm göçmenlerin yaptıkları bu oyunun içinde kendilerine de zarar verebilir. İşte bu nedenden ötürü bir takım olarak hareket etmek onlar için önemlidir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde takım olmanın önemi ile ilgili fragman verilecektir.

Dramatürjik yaklaşımla ortaya konan duygular üçe ayrılmıştır. Olumlu duygular, olumsuz duygular ve uyumsuz duygular. Burada göçmenlerin oynadıkları rollerin başarı sonucuna göre bir sıralama yapılmıştır. . Rollerin iyi oynanması sonucu ortaya çıkan

duygulara olumlu, başarısız oynandığı noktalarda olumsuz ve kendi benlikleri ile çelişmesi durumunda uyumsuz duyguların açığa çıktığını söyleyebiliriz.

Türkiye’de mevcut göç verileri çeşitlilik gösterirken göçmenler, diğer göçmenlerle kendini ispatlama içerisindedirler. “Kendini kabul ettirme, beğenilme ve kanıtlama yarışında duygular, karşı tarafın istekleri ve düşünceleri üzerinden şekilleniyor. Bu perspektiften yola çıkarak günlük hayatta Somalili ve Cibutililerin etkileşimlerinde duygularını değişen roller üzerinden değerlendirebiliriz(Taşkın, 2023, s.331).”

Sonuçta göçmen, rolünü en iyi şekilde oynayıp kendini karşı tarafa beğendirmek zoundadır. Bu beğendirme esnasında ise grup içi üyeleriyle bir takım halinde hareket etmelidir.

Takım olarak birbirlerinin hatalarını örtmeye çalışırlar. “Grup üyeleri karşılaşacakları herhangi bir sorun karşısında birlikte itham edilme veya övünç alma süreçleri içerisine girebilir(Taşkın, 2023, s.331).”

3.1.1. Olumlu Duygular

Lawler (1999)’da duyguları olumlu ve olumsuz duygular olarak ikiye ayırmıştır. Bu çalışmada da duygular olumlu, olumsuz ve uyumsuz duygular olarak 3 ‘e ayrılmıştır. Lawler (1999), duyguları fizyolojik, nörolojik ve bilişsel unsurlara sahip nispeten kısa, pozitif veya negatif değerlendirici durumlar olarak tanımlar. Bu başlık altında incelenecek olan duygular Lawler (1999)’dan esinlenerek olumlu duygu olarak incelenecektir. Ayrıca yine Brody (1999)’da duyguları, pozitif veya negatif bir değere sahip fizyolojik, davranışsal, deneyimsel ve bilişsel bileşenlere sahip motivasyon sistemleri olarak görür (birini iyi veya kötü hissettirir), yoğunluğu değişen ve refahımızı etkiledikleri için dikkatimizi hak eden kişilerarası durumlar veya olaylardan kaynaklanma eğilimindedir (s.15). Yine Weiner'in (1985)’de teorisinde, olumlu duygular (haz, mutluluk) olumlu bir olayı, olumsuz duygular (üzüntü) ise olumsuz bir olayı izler; bu düşünce değişim kuramıyla oldukça uyumludur(s.7).

Olumlu duygulardan ilki sevgidir. Zor şartlar altında kendilerine yeni yuva olan Türkiye’ye karşı bir vefa ve sevgi hissederler. Bu sevgi ilerleyen süreçlerde bazı yıpranmalar yaşada mevcudiyetini devam ettirir. Etkileşimler sırasında rollerin iyi

oyunması ve ilişkilerden memnun ayrıldıklarında açığa çıkar. Bu sevgi bir borç olarak değil, bir aidiyet ve bağlılık olarak Türkiye'ye duyulur.

Türkiye bize zor zamanımızda bize destek oldu. Bizi geri çevirmedi. Burada bize bir hayat sundu. Bir yakınlık verdi. İnsanlar çok iyi bazen sorun evet ama genel iyi. Üniversiteyi bitirdikten sonra tabi ki burada kalmak isterim çünkü bize yardım ettiniz. Ben de yardım etmek isterim. Burdaki hastalara bakmak, yardımcı olmak(K-4)(akt. Taşkın, 2023).

İkinci saptanılan olumlu duygu ise memnuniyettir. Yine başarılı roller sonucu ortaya çıkan bu duygu, karşılıklı iyi bir iletişim sonucu açığa çıkar. Burada karşılıklı bir memnun olma durumundan bahsedebiliriz. Belirli seviyelerde başlayan ve biten görüşmeler sonucu karşılıklı memnuniyet duygusu ortaya çıkar. Memnuniyet, ayrıca göçmenlerin göç süreçlerindeki işlemlerini rahatça yapması ile de ortaya çıkar. Özellikle vize ve ikamet başvurularının rahatlıkla yapılması, olumlu sonuçlanması ve bazı haklara erişebilmeleri onların bu duygusunu pekiştirir.

Buradaki insanlar çok iyi, bir sıkıntı çıkarmadan alışveriş yapabiliyorum. Bana yardım ediyor satıcı. Bu çok güzel. Somali'de böyle değil orada çok konuşmuyorlar ama burda benle ilgileniyor satıcı(K-6)(akt Taşkın, 2023, s.332).

Bir diğer olumlu duygu ise güvendir. Güven, var olduğumuz andan itibaren arayış içinde olduğumuz bir histir. Birey doğduğundan itibaren güvende olmak ister. Güven korkunun tam tersi konumundadır. Korkunun dışında arayışımız güvendir. İnsanın temel duyguların başında güven gelir. Birey için güven, insan ilişkilerinin sağlam kurulmasında esas olan önemli bir duygudur. Güven duygusu bireyin yaşamını sürdürmesi ve sağlıklı bir toplum yapısı içinde yaşaması için önemlidir. Toplumda olumlu ilişkiler sonucu ortaya çıkan güven, kazanılması zor olsa da kaybedilmesi de bir o kadar kolay olan bir duygudur.

Simmel (1950)'e göre güven, ilişkiler yüksek ahlaki değerlerin güven sayesinde kurulduğunu söyler(s.345). Aradaki bağları kurmada ve sağlamlaştırılmada temel duygu güvendir. Bu hususta olumlu duygular arasında en önemli duygu güven duygusudur. Göçmenlerin aynı toplumu paylaştığı kişilere güven duyması uzun süreler almaktadır.

Türkiye'de uzun süre yaşayan göçmenlerin yaşadığı yere, mahalleye, bölgeye ve şehire güven duyduğunu söyleyebiliriz.

Fragman B:

Somalili öğrencilerim Katılımcı K1 ve K4 ile Ankara'dan Eskişehir'e gittiğimiz gezide Ankara'da gündelik yaşamdan farklı olarak, orada kendilerini daha güvensiz hissettikleri fark edilmiştir. Sokaklarda gezerken K4: Ankara'dakinden farklı olarak orada kendine daha farklı baktıklarını söylemiş ve kendini farklı hissettiğini söylemiştir. Bunun sebebini güvenle açıklayabiliriz. Çünkü Ankara'da uzun süredir ikamet eden bu iki göçmen, ilk defa farklı bir ilde topluluğun arasına karışmıştır. Alışık omadıkları yollar ve şehir kendilerini güvensiz hissetmelerine neden olmuş ve daha çekingen davranış ve tutumlar göstermişlerdir. Bunun sebebi uzun yıllardır Ankara'da yaşayan bu iki göçmenin oraya duyduğu güven ve oradaki alışık olduğu simaların, barındığı evin ve şehrin kendisini güvende hissettiği yer olmasıdır.

Kendini güvende hissetmediği yerden uzaklaşmak isteyen göçmenler ise farklı göç güzergahları aramaya başlarlar. Özellikle Avrupa'dan gelen göçmenlerin Türkiye'ye daha çok güven duygunu da söyleyebiliriz. Bunun sebebini ise Türkiye'nin müslüman ülke olması, Avrupa'dan farklı olarak burada onlara farklı muamele uygulanmasıdır.

Göçmenlerde gündelik yaşamda karşılaşılan olumlu duygular bunlardır. Göçün bir süreç oluşu ve bu devam eden sürecin içerisinde olumlu duyguların çok fazla yer almaması normaldir. Göçmenlerin yaşadıkları, şahit oldukları ve olacakları onları korku ve endişe sevk etmektedir.

3.1.2. Uyumsuz Duygular

Hochschild (1983),"uyumsuz duyguları"("Misfitting feelings) kişinin durumla uyuşmayan, yani durumda beklenenden farklı ve yanlış olarak deneyimlediği duygular olarak ifade etmiştir. Uyumsuz duygular, kişinin sosyal normlara ilişkin anlayışına aykırıdır ve bu nedenle kişinin kendi sosyalleşme derecesinin farkındalığını yansıttığı düşünülebilir (Shields, 2005, s.8). Hochschild(1983)'te uyumsuz duyguları aslında kendimiz olduğumuza inandığımız kişi olmadığımızı gösterir. Kültür ve değerlerimizle durumun çelişkili yorumlanması değerler arasında bir tutarsızlık oluşturur (s.41). Bu bağlamda bu göçmenin, benliği ile zıtlaşması veya karışması sonucu ortaya çıkan duygulara uyumsuz duygular denilmiştir.

Duygular sosyal yaşamda açığa çıkar. Başka bir deyişle, duygusal deneyimin temel belirleyicileri sosyo kültürelidir. “Dolayısıyla, uzantı olarak, bir kültür içinde ve kültürler arasında ayırt edilen kadar çok farklı duygu vardır(Thoits, 1989, 4).” Bu duyguları anlamak bireyin, toplum içindeki benliğini anlamamızı kolaylaştırır.

Günlük rutinler esnasında göçmenler, var olanın aksine farklı davranış ve tutumlar gösterebilirler. “Bu durum sonucu birbirine zıt, uyumsuz duygular açığa çıkabilir. Göçmenler iki veya daha fazla alanı aynı anda idare ederek ulusötesi yaşam biçimleri ile meşgul olurlar. Bu sebeple farklı duygu ve duygusal alışkanlıklarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Taşkın, 2023, s.332).”

Uyumsuz duygulardan biri utanca karşı- inkar’dır. Duygular, toplumların gündelik yaşamdaki karşılaşmalarının en aktif izlenceleridir. Utanç kavramı kısaca toplumda red edilme ve kabul edilmeme nedeni ile ortaya çıkar. “Utanç kültürleri, uyumu sürdürmek için öncelikle sosyal onaylamaya dayanan kültürler olarak tanımlandığında, açıkça uyumla ilgilidir(Harris, 2007,s.21).”

Sosyal tehdit kavramının temelini oluşturan utanç, göçmenler için kabul edilmemek veya onaylanmamak nedeni ile ortaya çıkar. Kendilerini bir gruba dahil etmek için çaba gösterirler.“Sosyal onay, göçmenlerin bir topluma veya kültüre uyum sağlamaları, o toplumda onaylanmaları için gereklidir. Birey, başkalarının onun düşünce veya davranışlarına verdiği hayali tepkilere bağlı olarak gurur veya utanç duyar(Thoist 1989, 2).”

Bir Cibutili göçmen ile durakta yaptığımız tartışmaya şahit olan kişi ile aralarında geçen diyalogta Göçmen Cibutili hicap yani başörtüsündeki değişimden bahsederken yanımızda bulunan kişi kendi ülkelerinden edindikleri kültürün burası ile aynı olmadığı, buraya uymak zorunda olduklarını ve eğer uymazlarsa bu ülkeden gitmeleri gerektiğini söyleyerek, göçmenin utanmasına hatta burada istenilmediğini ifade etmiştir.

Fragman C:

K-3: benim ülkemde hicap (başörtüsü) takmak çok önemli hatta böyle kısa baş örtüsü bile takmak olmaz yani. Ben kendi ülkemde uzun takıyorum. Türkler müslüman ama hicap takmıyorlar, inşallah onlarda hicap takacaklar çünkü böyle günah, haram.

Bunun üzerine otobüs durağındaki kadın: siz buraya geldiniz bir de bizleri mi eleştiriyorsunuz? Burası özgür bir ülke isteyen istediğini giyinir. Zaten geldiniz buraları böyle bozdunuz. Niye geldiniz bu ülkeye? Geri gidin kendi ülkenize.

Bu özet dışlanmanın yarattığı utancı, çaresizli ve dönmeyi hatırlatıyordu. Özellikle çocukları için ve onların gelecekleri için yaşadığı ikilemi kapsamaktadır.

Bu durumun benzeri bir olay yaşayan göçmen ise:

“Beni istemiyorlar, bana yabancı diyorlar ama ben 10 senedir Türkiye’deyim. Ayrıca artık ben alıştım, bu kültürü biliyorum. Öyle olmadığımı biliyorum. Diğer gelenler belki uygun değil ama ben burda büyüdüm. Ama hayır ben diğerleri gibi değilim (Taşkın, 2023, s. 334).”

Toplum tarafından onaylanmayan göçmen bu olaya karşı ya utanç duyuyor yada itiraz ve inkar ediyor. Buraya ait olduğunu kanıtlamaya çalışarak kabul edilmek isteniyor. Aynı sosyal kimliğe sahip olmak kritiktir, çünkü diğer kişinin ilgili boyutlarda kendisine benzediği algısı, kişinin kendi inançları için geçerli bir referans noktası olduğunu kabul etmesi için gereklidir(Harvey, 2007,15).”

Uyumsuz duygulardan ikincisi ayrımcılığa karşı hissizleşmedir. “Sosyal sınıflandırma, bireylerin, kendi grupları içindeki benzerlikleri ve kendi gruplarıyla diğer gruplar arasındaki farklılıkları olduğundan daha fazlaymış gibi algılamalarına, yani abartmalarına yol açar(Demirtaş, 2003, s.18).” Göçmenlerin kendi grupları içerisinde küçük rekabetlere girdiklerini söyleyebiliriz. “Özellikle Cibutililerin Somalili grubu küçümsemesidir. “Bunun sebebi yakın tarihte aynı olan ama daha sonra farklılaşan iki grubun birbirine karşı olan yaşam stillerinin değişmesidir. Fransız sömürüsü altında kalan Cibutililer kendi benliklerini biraz kaybetmişlerdir(Taşkın, 2023, s. 334).”

“İnsanlar, kendi grupları ile karşı grubu kıyaslama yoluna girerler.Turner(1975)’te buna sosyal grup kayırmacılığı der. Dahil olduğumuz grubunda dışındakilerine bu gibi tutumlar sergilememiz araya mesafe koymaktadır. Grup içi bağlar daha kuvvetli ve kendi grubunu ön planda tutma daha öndeyken karşı gruplara karşı hep bir yarış ve küçümseme söz konusudur.

Somalilerin Türkiye’deki yerli halk ile ilişkileri ise yine sınıflar arası kayırmalardan bahsedebiliriz. Türk halkı ile olan ilişkileri sosyal yaşamda karşılaşmaları ile ortaya

çıkılmaktadır. Türkler Somalili gruplara karşı kendi iç grup kayırmaları yapabilmektedirler. Yaşam tarzı nedeni ile oluşan farklılıklar iki grubun karşılaşmalarını olumsuz etkiler. Özellikle aynı apartmanda yaşayan grupların belirgin farklılıkları bazı sorunlara sebep olmaktadır.

Somalili kadının apartmanda komşuları ile yaşadıkları, komşularının onları apartmanda istememesi, iletişim kurmamaları ve bakışlarından rahatsız olduğunu söyleyen göçmen sevilmemenin veya kabul edilmemenin haklı isyanını yaşamaktaydı.

Bir gün kapının önünde karşılaştığım komşuları :

“Bunlar ne zaman gidecekler yavrum? Bu kadar saygısız insanlar görmedim. Geceleri bağıyorlar, sürekli çocuklar bağıyorlar, bir de çok kötü kokuyor apartman ne yemek yapıyorlarsa. Sen biliyor musun?(akt. Taşkın, 2023, s. 335).”

Somalili ve Cibutililerin belirgin renk farkları onları toplumda daha belirgin kılmaktadır. Bu sebeple daha kolay ayrımcılığa uğramaktadırlar. Bu sebeple dil her ne kadar önemli olsa da geri plana itiliyor.

Özellikle orta yaş gurubularında hissizleşme ve tepkisizleşmenin başladığını söylemek mümkündür. Örneğin uğradığı ayrımcılığa karşı Somalili göçmen K-12'nin verdiği hissizlik bunun bir örneğiydi. K-12 ile gittiğimiz alışveriş merkezinde uğradığı ayrımcı söyleme karşı tepkisiz kalmıştır. Bunun gibi daha sonra yolculuk yaptığımız sırada K-11'e söylenenler göçmende hiçbir değişime ve söyleme neden olmamıştır.

3.1.3. Olumsuz Duygular

Thoits (1989)'da duyguların benliğe gönderilen sinyaller olduğunu ve bunların başkalarının tepkileri ile oluştuğunu söylemiştir(s.11). Yani duygular karşılıklı birer ilişkidir. İlk duygulardan biri korkudur. “İletişimde en çok kullanılan duygulardan biri, genellikle tehditlerin sunulmasıyla ortaya çıkan korkudur. Çünkü korku umuttan daha etkili bir yöntem olmuştur. Korkunun kendisi bir iletişim biçimidir ve bir dili vardır(Sağiroğlu, 2021, s.212)”.

Korku, göçmenlerin genellikle günlük yaşamda karşı karşıya kaldığı ilk duygudur. Sosyal hayatta ilişkilere başlamadan sorular başlar. “Beni tersler mi? Bana karşı çıkar mı?”

ya da “Beni istemezse? Bu sorular aslında korkunun başlangıcını oluşturur. Böylece göçmen Somaliler, etkileşimler konusunda tereddüt etmeye ve geri plana çekilmeye çalışırlar. Nitekim performansları diğer grup üyeleri tarafından beğenilmeyen göçmenler daha çok korkmaya başlayarak, toplumda damgalanmaya varan süreçlere ulaşırlar.

Toplumda genellikle korku duyulan kişiler göçmenlerdir. Tanımadığımız insana karşı duyduğumuz korku, zaman içinde birbirini tanıyarak ortadan kalkar. Bunu aşmanın yolu ile sağlıklı iletişimden geçer.

Utanc, sosyal sınıf farklılıklarının olduğu anlarda karşımıza çıkan bir duygudur. Scheff, Kemper, Turner ve Sayer utanc duygusunu çalışmış sosyologlardır. Utanc duygusu karşılaşmalar esnasında güçlü olanın zayıf olanı küçümsemesi veya hor görmesi ile ortaya çıkar.

Yaptıkları hareket ve davranışların uyumsuz olması onlara hatırlatıldığında genelde bu duyguyu yaşarlar. Bu durum temel nedenlerinden biri ise göçmenin kendini rahat hissedememesidir. Utancın bastırılması halinde ise öfke duygusu açığa çıkarmaktadır. Scheff(1990)’da utanmanın bastırılması nedeni ile öfke duygusunun açığa çıkacağını söylemiştir(s.6). Goffman(1967)’de utancın bastırılmasının sonraki süreçte kişiler arası sorunlara neden olacağını söylemiştir(s.75).

Olumsuz duygulardan diğeri ise yalnızlıktır. Göçmenlerin toplumdaki karşılaşmaların sonucunda elde ettikleri çoğu zaman bir yalnızlıktır. Çünkü onların geride bıraktıklarının vermiş olduğu yalnızlık hep yanlarındadır. Yaşanılan bu yalnızlık onların geriye dönük yatırım yapmalarına neden olmaktadır. Ulusötesi temasların birçoğu burada gerçekleşen yalnızlık duygusundandır. K6 ‘nın söyledikleri buna bir örnektir:

“Uzun zaman sonra oraya Somali’ye gittim. Çok özlemişim. Burayı da seviyorum ama orası başka. Ordaki topraklar, evimizin önündeki meyve ağaçları. Biliyor musun onları annem dikti. Çok güzeldi. Çok özlemişim komşularımı. Hemen geldiler ziyaret ettiler. İyiki gitmişim. Hep birlikte dolaştık, gezdik...” burada eşim yok dostum az sayıda zor(akt Taşkın, 2023, s. 336).

Diğeri bir duygu ise birbirini besleyen endişe ve kararsızlık. Göçmenler sürekli bir endişe halindedirler. Korkuları Türkiye’den ne zaman gönderilecekleri ve nereye gidecekleri ile ilgilidir. Uzun bir süredir burada kalan göçmenler alıştıkları, öğrendikleri

dilden başka bir hayata geçmenin zorluğu ile karşılaşmaktadırlar.” İkamet tarihine doğru yaklaşan sorular şu şekildedir: Bana ne olacak, gönderecekler mi? Peki çocuklarım?

Özellikle belli bir statüye sahip göçmenler neden gönderilmek istediklerini anlamlandıramamaktadırlar. İşe yaracaklarını savunan ve burda kalmak isteyen göçmenler arasında Cibutili doktor göçmen bunlara bir örnekti. Diğer göçmen arkadaşının sınır dışı edilmesi onu daha çok endişelendirmektedir.

Fragman G:

“Niye gitmemi istiyorlar? Ben doktorum. Benim faydam var. Çocuklarım Türk okula gidiyorlar. Türkçe öğrendiler. Çocuklar burda eğitim alıyor, dil öğreniyor ama şimdi başka bir yere giderse ne olacak?”

Çocuklarının burada Türkçe öğrendiğini, en küçük çocuğunun kendi ana dilini unuttuğunu ve burada kalmak zorunda olduğunu altında kalan göçmen, nereye gideceği konusunda da kararsızdır. Çünkü gidecek yeri yoktur.

Kendi güç ve otoritesinin yüksek olduğunu söyleyen bu göçmen aslında, diğer göçmen grupları içinde işe yaradığını veya yarayacağını söyleyerek Türkiye’de kalmanın kendisi ve çocukları için ne kadar önemli olduğunu dillendirmektedir. Anne göçmen, kendisi için ve çocukları için artık göç etmenin zorluğunu belirtirken, tekrar yerinden olmanın çaresizliği ile karşı karşıya kalmaktadır.

Göçmenlerle yerli halkın karşılaşmaların rengi, kültürel farklılıklar, statü gibi etmenlerin olumsuzlukları ile başlar. Çünkü kendi sosyal grupları içerisinde bile renk farklılıklarından ayrılırlarken, Türkiye’de farklı sosyal grubun içerisine dahil olmak zorlaşmaktadır. Bu etmenler nedeni ile uyum süreci sekteye uğrar.

Göçmenlerin yaşadıkları toplumun sosyal kimliğini öğrenmeye çalışırlar. Bu durumun nedeni ise karşılaşmaların ortaya çıkardığı duygularla bağlantılıdır. Tajfel’(1982, s.2)’ye göre sosyal kimlik, "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır.” Sosyal bir kimliğe dahil olmak için kişisel kimlik ve sosyal kimliğimizin bütünleşmesi gerekir. Somalili göçmenlerde özellikle neyim ben? kimim? Soruları bir ikilemi işaret eder. Turner (1978)’e göre, bir bireyin benlik kavramı ve

dolayısıyla da benlik saygısı, onun sosyal sınıf üyeliğine, aldıldığı sosyal kimliğe bağlıdır(s.5).

Türkiye gibi farklı ülkelerden göç alan ülkelerde göçmenler arası rekabetten bahsedebiliriz. Çünkü kalmak için rekabet eden göçmenler kendilerini kanıtlamak, uyum içinde yaşayacaklarını gösatermek için kendilerini diğer gruplarla kıyaslarlar.

Olumsuz duygulardan bir diğeri ise savunmasızlıktır. “Kayıtsızlık, aktörlerin bir sıkıntı durumundan çıkmak için iç sinyallerini kısıtğı duygusal bir uyuşukluk olarak görülebilir(Hochschild 1983, s.21).” Gruplararası yaşam tarzlarının farklı oluşu, bazı olumsuz duyguları ortaya çıkarır.

Yaşam tarzları ise grupların gündelik faaliyetlerini nasıl yürüttükleri, kültürleri, dilleri ve toplumsal rolleridir. Gruplararası ilişkilerde yaşam stillerindeki farklılıklar önemlidir. Çünkü aynı yaşam tarzlarına sahip topluluklar daha hızlı etkileşim kurup uyum sağlarlar.

Aynı binada yaşayan farklı gruplar arasında yaşam tarzları günlük yaşamı etkilemektedir. Özellikle komşular onların Türk geleneklerine uygun olmadığını, apartman şartlarına uyum sağlayamadıklarını söylerler. Karşılaşmalarda bu gibi söylemler veya ithamlar göçmenlerin benliğinde de kirlenmelere neden olabilir. Bu gibi söylemlere karşı savunmasız olan göçmenler sadece mahçubiyet hissederler. Tajfel(1982)’de gruplar arası ilişkilerin kötüleştikçe duyarsızlaşma ve insanlıktan çıkmanın gerçekleşebileceğinin, kişinin yabancılaşacağını ifade eder(s.13).

Karşılıklı ilişkilerde dikkat çeken bir diğeri bir durum ise göçmenlerin takım olmalarıdır. Yerel halk için göçmenler farklılık gösterir. Bir göçmenin olumsuz davranışı diğeri göçmenleri etkiler. Grup içi ağların gelişmiş olması dolayısıyla da çok hızlı bilgi akışının birbirleri arasında bir sürkülasyona girdiğini söyleyebiliriz. Buna örnek olarak:

Fragman I:

“Keçiören bölgesinde Somalili bir ailenin evinin böceklenmesi ve ilaçlanmak üzere bir ilaç firması ile anlaşılması sonucu apartmanda bir zehirlenme vakası gerçekleşmiştir. Olay sonucu mahaldekiler ve komşular göçmenlere saldırmışlardır. Olayın ardından mahallede bulunan diğeri göçmenler savunmasız kalmış ve bir gün boyunca dışarı çıkmamışlardır(akt. Taşkın, 2023, s. 340).Bu

durum onlarda büyük bir savunmasızlık ve çaresizlik yaratmıştır. Tek bir olayın mahalledeki tüm göçmenleri etkilemesinin için tamamen güvensiz alanların yaratılmasıdır.

“Birikmiş kin ve iletişimsizlik ilk etaplarda büyük bir sorun olmasa da zamanla temel problemlere neden olabilir(Taşkın, 2023, s. 340)”. Tıpkı göç ederken fiziki sınırların varlığı gibi gruplararası meydana gelen sınırlarda iki grubun iletişimini engelleyecek bir şeydir. Bu durum aşılabilir sınır duvarlarının içinde de yeni bir iç sınır oluşturabilir.

3.2. Gündelik Hayat Sosyolojisi

Lefebvre (2010)’te gündelik hayatı “besleyici bir toprak olarak” gördüğünü söyler(s.93). “Gündelik hayat genellikle sıradan ve basit gelmesine rağmen toplumsal ilişkilerimiz gündelik yaşamda şekillenir ve olgunlaşır. İnsan etkileşimlerinin meydana geldiği tüm şeyler gündelik hayatı kapsar. “Aşına olunan illa ki bilinen değildir” (akt. Gardiner, 2016, s. 13).” Aşına olduğumuz şeylerin çoğu şey aslında farklı temalar ortaya çıkarır. Bu nedenle gündelik hayat sosyolojisi etkileşim, karşılaşmalar ve karşılaşmaların ortaya çıkardığı duygu ve değerler sosyoloji için çok değerlidir. Sonuçta toplum, birden fazla bireyin etkileşim içerisine girdiği her yerdir. Gündelik hayat, tüm ilişkilerin meydana geldiği, derin ilişki ve bağların ve ayrıca kopmaların kurulduğu yerlerdir. Bir insanın ontolojisinde şekil ve biçim sağlayan, belirli davranışları öğreten alanlardır. Gündelik yaşam, insanların günlük rutin ve pratikleri, sıradan görünen her şeyi kapsar.

Gündelik hayatın ilk izleri 19.yy ‘da ortaya çıkmaya başlamıştır. Karl Marx ve Emile Durkheim arasında geçen tartışmalar gündelik hayatı gündeme getirmiştir. Ancak ilk etapta gündelik hayatın incelenmesi sosyologlar tarafından önem arz etmemekteydi. 20.yy başlarındagündelik hayat sosyolojisi ilgi çekmeye başlamıştır. Özellikle Mead, Simmel, Schutz ve Goffman’ın çalışmaları ile gündelik yaşama olan ilgi artmaya başlamıştır. Fakat gündelik hayat sosyolojisine asıl önemli açılımın Lefebvre’nin çalışmalarıyla Fransa’da gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

3.2.1. Ev İçi Pratikleri:”Bak Seni Alıp, Somaliye Gönderirler”

Somalili ve Cibutili göçmenlerin gündelik yaşamda ev içi pratiklerine baktığımızda ev içi yapılarının Türk toplumuna göre benzer ve farklı yanları olduğunu görürüz. Daha

önce de bahsettiğim gibi evde ilk olarak otorite boşluğu dikkat çeker. Geride bırakılan veya Avrupa’da bırakılan babalar, ailenin maddi durumunu sırtlanmak zorunda kalıyorlar. Babasız evlerde ise baba yerine ailenin en büyük oğlu geçer. Özellikle 15-16 yaşlarında çocuklar babalarının sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalırlar. Anne ise çocuklarının sorumluluğunu alırken dil konusunda çok fazla ilerleyemediği için 15-16 yaşlarındaki çocuklarının gerisinde kalmaktadır. Evin kararları anneden geçerken, evin sıkıntı, sorun ve tadilat işleri ile en büyük erkek çocuk ilgilenmektedir.

Yine evde erkek çocuklar daha ön plandayken, kız çocukları genelde ev işleri ve ev düzeni ile ilgilenmek zorunda kalmaktadır. Özellikle yemek ve ev temizliği konusunda kız çocukları üstlenici sorumluluğu yerine getirmektedir.

Fragman K:

Cibutili K-13 çocuklarını evde bırakıp dil kursuna gittiği gün kız çocukları evi temizleyip, yemek yapmaya çalışıyorlar. Bunun yanı sıra anne eve geldiğinde ise annenin sorumluluğu geri verilmektedir. Bu durum küçük yaşta çocukları mutfakta bazı sıkıntıları sokabilir. Ama annenin hayatını şekillendirmesi ve çocuklarına daha çok yardımcı olması için bu fedakarlıkları yapmak zorundadırlar.

Ayrıca çocuklar evde hep endişeyle kalır. Ailelerin birinde yine ikamet izni biten ve başvuru yapamayan K-14 çocukları ile evde korkarak kalmaktadır. Bu durumun farkında olan göçmen K-14, çocuklarının çok gürültü yaptığı zamanda “Bak sus şimdi seni alıp Somaliye götürürler” demesi göçmen K-14 ve çocuklarının sürekli diken üstünde yaşamasına neden olmaktadır.

Ev düzenleri ve ev içi pratikleri ise Türk kültüründen bazı farklılıklar barındırır. Somalili ailenin ramazanda iftar günü aşağıdaki fragmanda anlatılmıştır:

Fragman:

Somalili bir aile ile yakınlığımız 3 seneye yakın sürüyordu. Onların ailesinden bir üye gibi olmuşum. Öyleki onları evimde iftara davet etmemle aslında bir zinciri daha kırmıştım. Hep ben onların evine giderken ilk defa onlar benim evime ziyarete gelmişlerdi. Türk yemekleri ve kültürü ile ilk defa birebir temas burda gerçekleşmişti. Aslında onların kültürüne yakın yemekler yapılmıştı ve yerde yenmişti yemek.

Bu olaydan sonra iftara davet edilen kişi bendim. Somalilerin iftarı Türk kültürüne hem benzer hem farklı noktaları vardır. Öncelikle yemek yerde yenir. Bir örtü serilir ve onun üzerine tabaklara konur. Masada çatal ve kaşık pek bulunmaz. (Onlar benim için bir tane koymuşlardı). Ezan okunduğunda tüm aile yemeğe başlamadan önce namaz kılar ve ardından yer sofrasında bulunan sürahi ile eller masada yıkanır. Daha sonra yemeğe dua ile başlanır. Yemekler genellikle elle yenir ve yemeklerle birlikte meyveler aynı anda yenir. Özellikle muz. Muz, onların her öğününde tüketilir, hatta kahve içerken bile muz yediklerini söylemişlerdir.

Yemektan sonra yer sofrasından kalkmadan çay içilir. Çay bizim bildiğimiz çay değil. Zencefil ve Tarçınlı bir Somali çayı. Her yemekte neredeyse Sambosa adı verilen bir yemek yapılır. Sambaso kültürlerinde olmazsa olmaz bir yiyecektir.

Özellikle ev içi ilişkilerinde göçmenlerin yine bireysel vakit geçirdikleri ortaya çıkmaktadır. Aile üyeleri genellikle telefon veya tabletlerini alıp odalarına çekilirler. Birlikte yemek pek yemezler, dağınık saatlerde bireysel aktiviteler yaparlar.

Hocam biz sadece siz geldiğinizde bir araya geliyoruz. herkes odasında bir şeyler yapıyor. Biz siz gelince birlikte etkinlikler yapıp, bir araya gelebiliyoruz (K-11).

Bu durum neredeyse tüm evlerde böyleydi. Aile üyeleri dağınık bir hayat yaşamaktadırlar. Belki de bu nedenle tam olarak sosyalleşememektedirler. Yemek yerken bir masanın etrafında toplanmaları onlar için zordu. Nadiren de olsa bazı durumlarda bir arada yedikleri de oluyordu. Göç ile birlikte gruplararası iletişim zorunlu hale gelmeye başlar. Dolayısıyla sosyalleşme gruplararası gündelik etkileşimlerde en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi içlerinde bile bireysel yaşayan ev halkının dışarda sosyalleşmesi kısmen zor olmaktadır. Bu da sosyalleşmeyi etkileyerek gruplararası etkileşimlere ket vurmaktadır.

Bugüne kadar var olan baba baskın konumu şuan anne baskın konum yada büyük abinin baskın konumu şekline dönüşmektedir. Bazen anne mi yoksa büyük abi mi konusunda çıkan çatışmalar yaşanmaktadır. Böyle durumlarda genelde yaşı küçük olup ergenliğe girmek üzere olan çocuklarda görülüyor. Babanın otorite boşluğunu doldurmaya çalışan erkek kardeş rolleri karıştırıp anne ile çatışmalara girebiliyor. Böyle durumlarda evde var olan düzen bozuluyor ve diğer çocuklar büyük abinin anne ile olan çatışmasından benzer uyumsuz tavırlar sergileyerek devam ediyorlar. Yeni bir ülkeye taşınmanın stresi,

babasızlığın güvencesizliği, göç etmenin korkuları ve dil korkuları aile-çocuk ilişkilerinin bir anda değişmesine neden olmaktadır. Bazı evlerde ise babanın olmaması ve annenin de gücü oluşturamaması yakın bir akrabanın dayanışması sonucu çözülebiliyor.

Aslında kendisinin de çocuk olduğu bir yaşta kendi kardeşlerinin yanı sıra akrabalarının küçük çocuklarına da babalık yapmaktadır. Çocukların herhangi bir olumsuzlukta veya çözemedikleri sorunda ilk çağrılan olması sorumluluklarının değiştiğini gösterir. Göç ve yeniden yerleşme süreçlerinde bu birlik bağların güçlenmesini sağlamaktadır.

Somalilerde iyi tanımlanmış toplumsal cinsiyet rolleri katı kuralları da birlikte getiriyordu. Somali kültüründe erkeklerin evde baskın rolü ve kadın ve erkek rollerinin kesin çizgilerle ayrılmış olduğunu söyleyebiliriz. Ama Türkiye'ye göç eden Somali ve Cibutililerin eşi yanında değildir. Çoğu bir Avrupa ülkesinde hali hazırda çalışır bir durumdadır. Bu durum Türkiye'de göçmen kadının karar verici olarak rol değiştirmesine ve yeni otorite olduğunu gösterir. Karar verici olarak annenin dönüşümü, çocukların yönetimi ve otoritenin kendisi oluşu kadına yeni bir özgürlük alanı tanıyarak, kadın için akrabalarından uzak ve özgür bir yaşantının doğmasını sağlar. Bu durum özellikle kadınların geri dönmedeki isteğini kısıyor.

Eşim İsviçre'de çalışıyor. Ben burda çocuklarımla birlikte yaşıyorum. Somalide kadınların görevleri evden ibaret ve her kararı erkek ve ailesi verir. Burada her şeye ben karar veriyorum, alışveriş yapıyorum, çocuklarımla başında onlara yardım ediyorum. Birde akrabaların olmaması daha özgürce, fikirlerimle yaşamamı sağlıyor. Bu yüzden Türkiye'de kalmak güzel(K-15).

Böylelikle Somali kültüründeki cinsiyet ve ev işi ilişkileri değişmeye ve farklı bir oluşum içerisine girmeye başlar.

Somali'deki evlerin büyük, geniş ve bahçeli olması çocukların daha rahat bir ortam edinmesini sağlarken, Türkiye'de evlerin küçük oluşu ve Somalilerin çok çocuklu olması eve sığamama ya da herkese özel bir alanın yaratılmaması durumuna sebep olmakta. Bu daha sonra belkide az çocuk yapma eğilimine doğru evrilebilir. Somali'de çok çocuk vermek saygınlık iken Türkiye'de durum utanca dönüşebilir. Açıkça bellidir ki, cinsiyet rolleri göç ile birlikte değişmektedir.

3.2.2. Sosyal Yaşamda Karşılaşmalar

Sosyal yaşamda karşılaşmalar hem gönderen hem de alan toplumlarda bazı değişimlere sebep olur. Ancak bu, gönderen ve alan toplumlar arasındaki sınır ve ayrımların göçmenlerin bilişlerinde ortadan kalktığı anlamına gelmez. Aksine, bir bireyin yer duygusu, ulusötesi sosyal alanlarda benlik ve duyguların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir (akt. Gu, 2010, s.689).

Ulusötesi düzeyde, bir göçmenin özneliği ve benlik duygusu en az iki yerle bağlantılıdır: gönderen ve alan ülkeler. Bu nedenle, bir bireyin kendini anlaması ve kültürel algıları incelenirken yer önemli bir faktördür. (Gu, 2010, s.688).

Sosyal yaşamda karşılaşmalara baktığımızda özellikle komşuluk ilişkileri neredeyse çok azdı. Bunun bir sebebi yukarıda belirtilen gibi annelerin sorumlulukları nedeni ile dil önceliğinin geri planda olması, ikinci nedeni ise Somalili veya Cibutili göçmenlerin çekingen ve biraz içe kapanık olmalarıdır. Etkileşimlerden bu sebeplerle kaçan göçmenler arasında az da olsa istisnalar vardı. Mesela Cibutli M komşuları ile arasının iyi olduğunu ve onları sevdiğini söylemekte ve hatta komşularının ona getirdiği yemeklerden bahsetmekteydi.

Göçmenler yabancı olduğu toplumun bir parçası olmak için uyum sürecine girmekte ve “yeniden toplumsallaşma” meydana gelmektedir(Adıgüzel, 2019, s.54). Yeniden toplumsallaşma gerçekleşirken gruplararası farklılıklar eritmeye çalışılır. Bu durum çok kolay olmasada Somalili göçmenler için daha da zor hale gelmektedir. Diğer göçmenlere nazaran renk farklılıkları dilin öneminin önüne geçerek direk önyargılara sebep olabilmektedir. Kendi farklılıklarının farkında olan göçmen K-5 bununla ilgili şu sözleri söylemiştir:

Biz hiç bir Suriyeli göçmen gibi olabilir miyiz? Onların rengi farklı. Siz de biliyorsunuz. Onlar dil biliyor normal Türk gibi görünüyorlar ama biz öyle değiliz. Biz ayırt edilenlerdeniz. Zaten Türkiye hep Suriyelilere yardım ediyor ama bize yok(K-5).

3.2.3. Sosyal Bütünleşmeler ve Sorunsallar: ‘Ne Yapabilirim? Sonuçta Burası Türkiye’

Gündelik yaşamda göçmenler uyum sağlamaya çalışırlar ama bazen karşılaşmalar yanlış anlaşılmalardan dolayı aksayabilir. Sonuçta insanlar kendi perspektiflerinden hayatı anlamaya çalışıp deneyimlerler. Kendini ifade veya icra etmede üyesi oldukları grup, yaşadıkları grup ve diğer gruplarla sürekli bir yeniden – yeniden üretme sürecine girerler. Gündelik yaşamda bizim hakim olduğumuz birçok şey onlar için bir karşılık bulmayabilir. Bu durum göçmenler için bir şey ifade etmez çünkü bizim bildiğimiz aksine onların böyle bir durumu anlaması çok zordur.

İnsan sosyal bir varlık olarak toplumun içinde, bir arada yaşamak zorundadır. Bireyin kimlik kazanması, aidiyet hissetmesi sosyal bütünleşme ile gerçekleşmektedir. Bunu gerçekleştiremeyen bireylerde, toplumdaki kopma, ayrışma ve şiddet gözlemlenir. Bir diğer ifadeyle sosyal bütünleşme, bireyin toplumdaki kuralları öğrenip yaşadığı toplumla olumlu ilişkiler gerçekleştirmesidir.

“Sosyolojik açıdan önemli olan ise, sosyal entegrasyon olgusudur. Çünkü sosyal entegrasyonda göçmenlerin yeni topluma entegre olması, sadece sistemin talep ettiği yasal sorumluluklar açısından değil, daha da önemlisi göçmenin bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel yapısına entegre olması veya yaşamlarını daha renkli kılacak bir şekilde toplumsal etkileşimde bulunmasıdır (Karlık, 2022, s.9).”

Sosyal bütünleşme uzun vadeli bir süreçtir. Göçmenlerin varış ülkesine gelmesiyle başlayan bu süreç, göçmenin aidiyet kavramının tekrar şekillenmesini sağlamaktadır. Aidiyet kavramının gelişmesiyle sonuçlanan sosyal bütünleşme veya diğer adıyla uyum gerçekleşir. Bu, toplumun her alanında göçmenin kendini nasıl hissettiği ve konumlandığı ile ilgilidir. Varış ülkelerinde kendilerini henüz ait hissetmeyen göçmenlerin yaşadığı olumsuz durum ve süreçler bu durumu sekteye uğratar. Bu nedenle göçmenin aidiyet sürecinde yaşadıkları tüm uyum sürecini etkilemektedir.

Cibutili bir ailede meydana gelen olayda şöyle olmuştur:

Fragman N:

Çocukları dışarda oynayan Cibutili K-8'in çocukları oyun sırasında başka çocuklar tarafından bazı zorbalıklarla karşılaşmışlardır. Bu sırada bankta oturan K-8'i

çocukların bu durumuna şahit olur. Daha sonra çocuklar birbirlerini itmeye başlayınca olaya müdahale eden K8 Türk çocuklar tarafından itilmiştir. Bu olay sonrasında göçmen K-8'in çocukları korkmuş ve annelerini korumaya çalışmışlar. Bu olayı bana anlatan K-8, özellikle çocukların ailelerden çok etkilendiğini annesi de orada bir şey yapmadı demesi durumu onun için daha zor bir duruma sokmuştur.

Bunun üzerine :

“Ne yapabilirim ki sonuçta burası Türkiye” demiştir.

Aslında çocukların diğer çocuklarla bütünleşmeleri daha kolaydır. Özellikle göçmen çocukların Türk çocuklarla iletişimleri daha güçlü olmaktadır. İlerleyen yaşlarda bu durumun ortadan kalktığını söyleyebiliriz.

Burada Türkiye’de 2 yıldır bulunan K-8 ve çocuklarının yaşadıkları, onları sosyal bütünleşme konusunda geri plana iterek, bazı olumsuz duyguların açığa çıkmasına, uyum sürecini ve sonrasını olumsuz etkileyen bir duruma neden olmuştur. Bu olaydan sonra çocuklar dışarı çıkarken daha tedirgin olurken, anne K-8 her defasında onlara eşlik etme durumunda kalmıştır. Oysa yaşadığı, ayrıldığı ülkesinde çocukları rahatça dışarı gönderen aile, Türkiye’ye aidiyet duygusunu bu süreçte kaybetmiştir.

Küreselleşme ile birlikte çeşitlilik ve farklılıklarla bir arada yaşama kaçınılmaz hatta zorunluluk halini almıştır(Karlık, 2022, s.20). Bu durum her iki grup içinde sosyalleşmenin yeniden üretildiği alanlar yaratmaya ve ilişkilerin bu ekseninde şekillenmesi gerektiğini bize hatırlatmaktadır. Mevcut düzen içerisinde yerelle-göçmenler arası tüm ilişkiler sosyal bağlamlarda tekrar değerlendirilmelidir.

Sonuçta bireyin toplumda var olması için sadece “ferdi ben’e” sahip olması yeterli değildir. “Sosyal ben’de” benliğimizin tam olarak ifade edilebilmesi için gereklidir. Bireyin bir topluma ait olması grup içinde mevcut olan tavırlarını alması ile olur. Bu onun topluma ait olmasını sağlayacak yegane şeydir. Birey toplumun alışlagelmiş yargı, değer, kural ve kültürünü öğrenmesi kişinin toplum içerisinde, bir yere ait hissetmesini sağlar. Sonuçta, “sosyal ben “ bireye toplum içinde bir yer bahşeder.

3.3. Yaşam Tarzları

Yaşam tarzları, kültürleri birbirinden ayıran önemli ayrıntılardan biridir. Bireyin boş zamanlarını geçirme şekli, aktiviteleri, sosyal sınıfları ve konuşmaları yaşam tarzıdır. Chaney(1999)'da yaşam stillerinin, bireyin geçmiş deneyimleri, aile yapıları ve öğrendikleri ile oluştuğundan bahsetmiştir(s.54).

Bu bölümde Somalili ve Cibutili göçmenlerin yaşam tarzlarından bahsedilecektir.

3.3.1. Somalili ve Cibutili Göçmenlerin Toplumsal Benlikleri

Mead (2021)'e göre benlik doğuştan gelen bir şey değildir. Zaman içinde gelişir. Mead (2021)'e göre benlik, bireyin toplumsal deneyim süreciyle ve bu sürece katılan diğer bireylerle ilişkileri sonucu var olur(s.165).

James(1950)'de söz ettiği sosyal benlik ise, diğerleri tarafından nasıl algılandığımızla ilgili benlik türüdür. Bazı grupların içinde olmak, statü kazanmak, ünlü olmayı istemek gibi davranışlar sosyal benliğimizle ilişkilidir(s.184). Göçmenlerde bir gruba dahil olmak için çaba sarf ederken Türkiye'de mevcut göçmen gruplarıyla kabul edilme yarışındadır. Kendi grubunu yükselterek, kendini kanıtlamaya çalışan gruplar yerli halk tarafından kabul edilmek isterler. Mead(1934)'e göre insan, sosyal olayları çözmeye çalışıp kendini başkaları yerine koymayı amaçlayarak uygun tepkiler vermeyi hedefler. Göçmenlerde bu nedenle varış ülkelerinde sosyal olaylardaki hangi tepkiler vermeleri gerektiğini öğrenmeye ve o şekilde davranmaya çalışırlar. Göçmenlerin sosyal olaylara verecekleri tepkiler ilk yıllarda kendi kimlik ve benlikleri ile çelişirken zamanla uyum sağlarlar.

Göçmenler karşı grubu tam olarak benimsediklerinde bütünsel benlikleri oluşur. Toplumda belirli toplumsal tavırları benimseyen göçmenlerin daha hızlı uyum sağladığını da söyleyebiliriz. Kişilik bu süreç içinde şekillenir ve oluşur. Birbirimizin rolünü üstlendiğimiz ve ortak tavırlar sergilememizi sağlayan en önemli araçlardan biri de dildir. Dil, bir toplumsa kişileri birbirine bağlayan ve ortak hareket etmemizi sağlayan bir araçtır. Rollerimizi dil sayesinde öğrenir ve ona göre hareket ederiz. Toplumda ortak şeylere verdiğimiz ortak tepkiler dil sayesinde öğrenilir. Göçmenlerde dil bu nedenle önemlidir. Zaten dil konusunda daha başarılı olan göçmenlerin toplumsal benliklerinin daha hızlı

şekillendiğini söylemek mümkündür. Ortak bir tavır sergilemeye çalışan göçmenler özellikle dil sayesinde bunu hızlıca yapabilmektedir.

3.3.2. Etkileşim Ritüellerinde Somalili ve Cibutililerin Sorunları: “Herkes Kendi Toprağında Kimliklidir”

Etkileşimlerde en önemli problem ise onların kimlikleridir. Göçmenlerin ikametleri tarihlerle belirlidir. Bu tarihler göçmenlerin sürekli aklında olan ve onların karşılaşmalarını etkileyen en önemli sorunların başında gelir. 2019 yılında İngiltere’den Türkiye’ye gelen bir Somalili iş adamı Keçiören bölgesinde açmış olduğu işyerinin detaylarını paylaşırken önemli bir nokta açığa çıkmıştır. Açmış olduğu bu dernekle aslında evden uzakta bir ev duygusunu tatmin etmiştir. Bunun gibi dayanışma bağlantıları ilk başlarda gelenler için koruma ve duygusal destek için önemlidir. Gelen göçmenlerin bu gibi yerlere yakın yerlerde kümelenmesini görmekte mümkündür. Bu sayede varış ülkesinde kendi sosyal bağlarını kurmaları ve kendi etkileşim alanlarını yaratmaları onları duygusal boşluklardan biraz olsun uzaklaştırmaktadır. Birçok göçmen evinden ayrıldıktan sonra akrabalarını, ülkesini ve akrabalarını özler. Bu ihtiyacı gidermek için bu gibi dayanışma kurumları duygusal ihtiyaçların tatminliği konusunda önemlidir. Ayrıca çalışma bakanlığınca izin verilen bu dayanışma ve kurumlar Türk ve Somalilerin ortak çalıştığı ve sosyal etkileşimlerin bu ikili grup arasında daha yoğun olduğu yerlerdir. Kurumlarda çalışanların birçoğu Türk olurken, her 5 kişiden bir çalışanın Somalili olması iki kültürün birbirini tanınması ve iş ortaklığı kurması açısından verimlidir. Bu aynı zamanda temsil edilebilirlik açısından da önemlidir. Özellikle uyum aşamasında bu gibi karma grupların arka planda büyük bir işlevselliği vardır. Her ne kadar Somalili ve Cibutili göçmenlerin Türk okullarda uyum çalışmaları gerçekleştiriliyor olsa da özellikle küçük çocuklar için (Anaokulu yaşında) direk bir Türk eğitim sürecine başlaması onları uzaklaştırabilir. Bu bağlamda Türk- Somali işbirliği içerisinde açılan bu gibi kurumlar geçiş sürecinde özellikle anaokulu süreci için ideal ve uyum söz konusu olduğunda ilişkilerin başlangıç noktası diyebiliriz.

Özellikle incelemeler sırasında TURKSOM adında bir Somali kurumunun Türk-Somalili işbirliği ile açıldığı ve bu iş birliğinin deprem bölgesine yardım toplayarak göndermesi iki ülke arasında bağların güçlenmesini sağlamaktadır. Türkiye’de yaşayan Somalili ve Cibutili aileler özellikle 6 Şubat 2023 yılında gerçekleşen depremlerde bölgeye el birliği ile yardım göndermeye çalışmışlardır.

Uzun süredir Türkiye’de bulunan bazı göçmenler sonradan gelenlere karşı bazen ön yargılar besleyebiliyor. Özellikle Türkiye’nin kültür ve geleneklerine uyum sağlayıp kendini artık buralı hissedenler diğerlerinin uyum sorunu yaşayacağını ve buraya uymayacağını düşünüp sorun çıkaracaklarını ve bu durumun kendi ikametlerine zarar vereceğini söylemektedirler.

Somalili K-5, bu konuda kendinin 10 yıldır Türkiye’de yaşadığını ve buraya artık uyum sağladığını söyleyerek yeni gelenlere karşı mesafeli olduğunu söylemektedir.

“Bizim kültürümüz biraz kapalıdır onların açılıp buraya uyum sağlaması uzun sürebilir. Hem Türkiye’de çok yabancı var. Gerçi yabancı da yabani gibi bu kelime kullanmasak mı? Neyse işte ben böyle düşünüyorum, diye eklemiştir.”(K-5).

Özellikle son yıllarda Türkiye’de yaşanan enflasyondan da etkilenen göçmenler geldikleri yıllarda Türkiye’de daha iyi yaşayıp beslenirken, şimdilerde çok zorlandıklarını ve her şeyin fiyatının arttığını söylemektedirler. Özellikle genç Somalili ve Cibutili göçmenler bu şartlar altında yaşamaya devam etmek istemeyip Avrupa ve Amerika gibi ülkelere gidiyor veya gitme planları kuruyorlar. 2017 – 2018 yıllarında gelenlerde bile ne olacak Türkiye? Sorusu onların kafasını karıştırırken, Türkiye’deki geleceklerinden endişe duymaya başlıyorlar. Yine göçmen K-7 :

Fragman

“Ben artık burada yaşayamıyorum üniversitem olmasa daha burda durmam çünkü çalışmıyorum ve para yok. Bu yıl IELTS çalışıyorum en azından yasal yollarda Amerika veya Kanada’ya gitmeye çalışacağım.”(K-7).

“Valla genelde ilk kaçak yollarla gitmek daha iyi çünkü onlar Türkler gibi değil kafasına koyduğunu yapmak istiyorlar çok da düşünmüyorlar. İkinci olarak Avrupa’da bulunan Somalili ve diğer yabancılarla evlilik yapıyorlar, son olarak bir de benim gibi eğitim yoluyla gidenler var. (K-7).

Göçmen (K-7). Ayrıca şunları ifade etmiştir.

Erkekler korkmaz ve daha çok para kazanmak ister. Avrupa’da çok para kazanamaz.

Bizimkiler genelde o yüzden buraları tercih eder. Genellikle de Avrupa'ya varanlar Amerika ve Kanada'ya geçmeye çalışır.

Ayrıca göçmen Türkiye'de mevcut ekonomik nedenlerle birçok yakın çevresinin Yunanistan üzerinden yurtdışına çıktığını söyleyerek burada kalanların ise hayat şartlarından zorlandıklarını eklemiştir. Acil paraya ihtiyacı olan bir arkadaşını sanayiye işe soktuğunu söyleyerek genelde Irak, Afgan ve Suriyelilerin sanayide çalıştığını söylemiştir.

3.3.3. Son Kullanım Tarihli Özgürlük: İkamet

İkamet, kişinin dilediği yerde yerleşme ve yaşama hakkına sahip olması anlamına gelmektedir(Altuğ, 2021, s.6).

İkamet, yabancıya, geçerli bir süre içinde göçmene oturma izni veren bir izindir. “Ülkemizde, uluslararası hukuk kurallarının ve ulusal hukukumuzun paralel olarak uygulanması sonucunda yabancı kişinin sahip olduğu bazı haklar ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler konusunda yabancı kişinin ülkemizle arasındaki yasal bağlantının kurulduğu en önemli zeminlerden biri de ikamet iznidir(Koca, 2016,s.7).”

İkamet varış ülkelerinde göçmen takibi için her ne kadar önemli ise göçmenler içinde o kadar zorlayıcı bir durumdur. Nitekim bazı göçmen aileler bunun sıkıntısını yaşamaktadır. Çalışmada, ikamet izni bitmiş olan göçmenler, çocukları ile birlikte zor durumda kalmıştır. Sokağa çıkmaktan korkan aileler, çocukların eğitimiminin Türkiye'de devam ettiğini ve artık Türkçeyi öğrendiklerini, kendileri için geri dönmenin ve başka bir ülkeye gitmenin zorluğundan bahsetmekteydi.

Bu süreçte çocuklarının ve kendisinin çok fazla emek sarf ettiklerini, burada sıfırdan babasız bir yaşam düzeni kurduklarını ve tam her şey iyi giderken ikamet reddedilmesiyle karşı karşıya kalması onları en çok zorlayan şeylerden biriydi. Bana kapıyı açarken içerden gelen asker mi geldi sorusu onları en ürküten şeylerdendi. Yabancı bir ülkede yaşamaları, farklı kültürde yaşamaları oblar için artık zor değildi. Zor olan sürekli gözledikleri ikametleriydi.

Türkiye'de yaşamak güzel ama ikamet.. Son kullanma tarihli bir insanım. Gözüm sürekli bu kimlikte. Geçici kimliğin son kullanım tarihinde (K-13).

3.3.4. Melez Kimliklerin Doğumu: Evlilik

Becker(1981)'e göre, bir cinsiyetin aşırı arzı nedeniyle evlilik piyasasında oluşabilecek dengesizliğin iki nedeni vardır. Birincisi savaş dönemi diğeri ise göçtür. Göçler, evlilik istatistiklerini değiştirebilir. Birkaç araştırma göçün evlilik üzerinde etkileri ve yabancıların Türk vatandaşları ile ilgili evlenmesini çalışmalarında yer vermiştir. Kısaca, Suriyeli akımının Türkiye'deki piyasasındaki etkisi özellikle gençlerde yüksekken, çoğunlukla pozitifdir. Mercan vd(2022)'de yaptığı çalışmada, Suriyeli göç akımı evlilik oranlarını değiştirmiştir. Dünyada ve Türkiye'de evlilik göçü ile ilgili çalışmalar şimdilerde az olsa da ilerleyen dönemde artarak devam edecektir.

Evlilik göçünde en önemlisi ise evliliğin ne niyetle yapıldığı sorusudur. Kadınlar, yaşadıkları hane ve ortamdaki uzaklaşmak veya göç edebilmek için evlenebilirler. Göçmenler, buldukları ülkede yada gelmeden önce aile birleşimi ile göçmenlikten vatandaşlığa geçiş yapabilirler. Göç ve evlenme arasındaki esnek bağlar vatandaşlık için bir anahtar rolü görürken, hangi etmenlerle evliliğin yapıldığı ise her hikayede farklılaşır. McKay (2003)'te uluslararası evliliğin kadına, hizmetçi (*domestic helper*, DH) kimliğinden bir kaçış olarak fırsat sunduğunu söylemiştir(s.24). Bu bağlamda göçmenlerin Türk vatandaşlarla evlenmesi ayrımcılıktan ve farklılıktan kaçınmanın kolay bir yöntemi olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'de özellikle kadın göçmenlerin Türk erkeklerle evlilik yaptığı gerçeği ile karşı karşıyayız. Özellikle çalışmada bu alan yine nadir değinilen bir konunun açıklığa kavuşturulması bağlamında önemlidir.

İncelemelerde Türk erkeklerle evli olan göçmen kadınların aslında sosyal medyada ilgi çekici bulunduğu dikkatlerden kaçmamıştır. Aslında bu tür bir faaliyet göçmen kadının yeni yaşam stilinin diğer göçmenlere örnek ve emsal teşkil ettiği de ortadadır. Bu durum ayrıca diğer göçmen grupları tarafından özendiricidir.

Yüzyüze ve özellikle sosyal medyada ev ve yaşamını takip ettiğim göçmen Somalili kadının çocukları ve Türk eşi ile birlikte günlük hayatını sosyal medyada yayınlaması ve videolar oluşturması gruplararası gerçekleşen evliliği normalleştirirken “biz” ve “onlar” algısını da kırmaktadır. Yayınlarda gözlenen bulgularla, göçmen kadın yayınlarının çoğunda Türkçe ve Somalice konuşarak iki farklı grubun dikkatini çekmekte ve aslında akıllarda bulunan soru işaretlerini de açıklamaktadır. Günlük yaşamda ailesi ile

birlikte bayramları, günleri, çocukları ve eşi ile seyahatleri, ailelerin bir araya geldiği anları ve yemekleri paylaşan Somalili kadının Türk kültürü ile Somali kültürünü her anlamda evine ve günlük hayatına taşıdığını ve çocuklarını da bu çerçevede yetiştirdiğini söyleyebiliriz. Yine bazı videolarda Türk aile üyelerinin yayınlarda gelinlerine katılması ve birlikte videolar çekmesi iki farklı grubun aslında aşılamayacak hiç bir durumu olmadığını bizlere göstermekte.

Fragman:

Ben Türkiye'ye geldim kocamla tanıştım birbirimizi sevdik ailelerimizle tanıştık onlarda sevdiler beni. Şimdi çocuklarım mutluyuz. Ben kocamı sevdiğim için evlendim. Bazıları tamam ikamet için evleniyor benim de öyle arkadaşım var ama ben o nedenle evlenmedim.

Ön yargılara karşı savunma geliştiren göçmen K-9 ayrıca eşi ve ailesi ile dışarı çıktığında ilgi çektiklerini ve çoğu insanın onlara dikkatle baktıklarını söyleyerek:

Aslında bizim için çok normal ama insanlar bizi çocuklarımızla ailecek gördüklerinde şaşırıp bakıyorlar bazıları güzel şeyler söylüyor mesela geçen gün parkta karşılaştığım bir kadın ne güzel çocuklarıyla burda kalıyorsun mutlusun kıymetini bilmelisin dedi. Bunlar beni mutlu ediyor (K-9).

Kendi ailemde Türk kültürünü ve türkleri merak ediyor. Sosyal medyada da Somalililer ve akrabalar beni izliyor. Kocama da çocuklarımda dua ediyorlar. Kuzenlerim var onlarda Türk erkeklerle evlenmek istiyorlar bunları görünce çünkü Türk erkekleri farklı biraz bizim erkekler gibi değil bizim erkekler biraz kaba aileler var hep kalabalık. Çok rahat değil burdaki gibi (K-9).

Yine burada aslında göçmen K-9 diğer Somalililere Türk gelenek ve görenekleri aktarmada bir köprü oluyor.

Türkiye'de bulunan Somalili ve Cibutili göçmenler Somalide kalan diğer akrabaları ile sürekli ilişki halindedirler. Bu ilişkiler kimi zaman yeni göç halkaları oluştururken kimi zamanda geriye doğru dönme isteği de uyandırmaktadır. Özellikle akraba ilişkileri güçlü olan Somalili göçmenlerde tanıdıkları ve akrabaları ile düzenli konuşan göçmenlerin diğer akrabalarını anlattıkları ile etkilediğini söylememiz mümkündür. Nitekim görüşmelerde 1 yıl kattettiğimiz bir aile neredeyse 3 aileyi Somaliden Türkiye'ye göç

ettirmiştir. İki ülke arasında köprü olan Türkiye'ye yerleşmiş Somalili göçmenler, Türkiye'de yaptıkları ve Türkiye'nin onlara karşı mevcut durumunu Somalideki akrabalarıyla paylaşmaları göç hareketliliğinde yeni ivmeler kazandırıyor. Özellikle youtube veya sosyal medyada aktif olan Somalili göçmenler gündelik yaşamlarına dair vlog ve reels'leri Türkiye'yi tanıtmaktadır. Özellikle bir Türkle evlenen Somalili kadının youtube'da yayınladığı günlük vloglar Somalililer arasında büyük bir ilgi ve merakla izlenmektedir. Sadece Somalide bulunan göçmenler değil, ayrıca Türkiye'de bulunan Somalili ve Cibutli göçmenlerde takip etmektedir. Özellikle özel ders için gittiğim bir gün Somalili K-1 böyle bir kanalı takip etmekteydi.

Fargman:

Kanalı açıp baktığımızda göçmen Somalili bir kadının Türk eşiyle 2 çocuklu mutlu bir aile olduğunu gördük. Altındaki yorumların neredeyse hepsi göçmen Somalilerin yorumlarıydı. Daha sonra bu kanala ait diğer videoları izlediğimde şunu fark ettim: aslında burada Somalili göçmenler için bir örnek vardı. Onların Türkiye'ye karşı önyargılarını ve korkularını kıracak, onları özendirerek ve hatta onların gelecekle ilgili planlar kurmasını sağlayacak önemli detaylar vardı.

Bu süreçten sonra kanalı takip etmeye ve yorumlarını çevirmeye başladım. Evli olan Somali Türk Çiftimizi evlerinde ziyaret ederek onların nasıl aile olduklarını ve güncelik hayatlarından bazı deneyimlerini öğrendim.

Somaliden Türkiye'de gündelik hayatı öğrenme fırsatı bulan Somaliler ayrıca evlilik yolu ile Türkiye'ye gelmenin ve Türk erkeklerinin hayat ve yaşam tarzı, ev içi durumunu bu videolarla öğrenmektedirler.

4. BÖLÜM: TARTIŞMA

Bu tez çalışmasının temel soruları şu şekildedir: Gündelik yaşamda Somalili ve Cibutililerin rutinleri nasıldır ve değişime uğramakta mıdır? Gündelik yaşamdaki etkileşimler göçmenlerin hayatında bir değişime sebep olur mu? Gündelik yaşamda etkileşimler göçmenlerin duygularında bir değişime sebep olmakta mıdır? Sebep oluyorsa göçmenleri nasıl etkilemektedir? Günlük pratiklerde kimlik, benlik ve kültürün etkileri görülmekte midir? Bu sorular ekseninde göçmenlerin günlük yaşamdaki etkileşimleri nitel araştırma yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur.

Çalışmaya katılan göçmenler kendilerini çoğu zaman yabancı olarak tanımlarken, bazıları ise göçmen olarak tanımlamaktadır. Daha çok yabancı olarak tanımlamalarının sebebi yaban kelimesinin Farsça bir ifade olması ve daha önce duyduklarından kaynaklanabilir. Somali ve Cibutili göçmenler Türkiye’de kendilerini yerel halk önünde de yabancı olarak nitelendirdikleri gözlemlenmiştir.

Göçmenlerin “ herkes kendi toprağında kimliklidir” ifadesi onların tam olarak Türkiye’ye ait hissetmediğini gösterirken, öte yandan uzun süreli Türkiye’de yaşayanların ben artık bu kültürü öğrendim demesi hem yaş hem de sosyallikle ilgilidir. Özellikle genç göçmenlerin” ben artık burayım “ demesi sosyal yaşamda aktif olarak rol oynamaları, üniversite gibi sosyal ortamlarda arkadaşlar edinip, toplumda sosyal bir kimlik kazanmaları ile ilgilidir. Öte yandan kendini henüz ait hissetmeyen orta yaş grupları içinde tam olarak sosyalleşememe ve kendi yaş grupları ile iletişim kuramaması nedeni ile kaynaklanmaktadır.

Özellikle çalışmış olduğum göçmen grubu 2- 3 farklı dil bilmeleri ile bir avantaja sahiptir. Bazı Somalili göçmenler İngilizce, Arapça ve Somallice bilirken, Cibutili göçmenler: Fransızca, Arapça ve çok az Somallice bilmektedirler. Cibutililerin Fransız sömürgesi nedeni Fransızca’yı ana dil olarak kullanmaları aslında iki grubu biraz birbirinden ayırmaktadır. Çünkü yıllar boyunca dili değişen Cibutililer, Somaliceyi unutmuş yada çok az bilmektedirler. Bu durum çalıştığım iki gruptaki kişilerin birbirleriyle ilişkilerinin daha az olduğunu göstermiştir.

Çalıştığım grubun renk farklılığı ve diğer göçmenler arasında daha görünür olmaları kendileri açısından bir negatiflik yaratmaktadır. Sokakta diğer göçmenler arasında fark

edilen göçmen Somalili ve Cibbutililer bunun kendileri için bir dezavantaj olduğunu söylemektedirler. Bu durum özellikle etkileşimleri doğrudan etkilemektedir. Dilden önce gelen renk farklılığı göçmenler için bir engel olarak görülmektedir.

Araştırma sırasında Cibbutili ve Somalili göçmenler kendilerini diğer göçmen grubu olan Suriyeli göçmenlerden ayrı tutulduklarını söylemişlerdir. Birçok Suriyeli göçmenin yardım aldığı ve onlara tanınan hakların kendilerine verilmemesini yadırgamaktadır. “Biz de aynıyız. Neden ayrı tutuluyoruz” söylemi onlar için bir hak arayışı içerisinde olduklarını gösterir.

Türkiye ile göçmenlerin din birliğine sahip olması grupları birbirine yaklaştırmaktadır. Bunun yanı sıra kendi ülkelerinde daha otoriter bir din algısı varken, Türkiye’de daha özgür bir din yaşanmaktadır. Bu durum onlar açısından farklı bulunsada Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında kendilerini burada daha özgür ve dinlerini daha rahat yaşadıkları bir ortam olarak görmektedirler. Araştırmada, Türkiye’ye Avrupa ülkelerinden gelmiş göçmenler için Türkiye, müslümanlığın rahatça yaşandığı, kendilerini daha özgür hissettikleri yerdir.

Gündelik yaşamda göçmenleri zorlayan yanlar, bazı olumsuzluklar yaşansada genel olarak karşılaşmalar göçmenlerin dil yeteneklerine bağlı olarak daha etkin veya daha pasif geçebiliyor. Karşılaşmalarda dikkat çekici unsur ise duygular kısmı oluyor. Günlük hayatta etkileşimler sonucu ortaya çıkan duygular bazen etkileşimler başlamadan korkuya dönüşüyor. Bu durum “Ya beni terslerse? Ya beni istemezse? Soruları ile oluyor. Korku ve endişelerle başlayan bazı durumlarda göçmenler çekingen ve daha pasif olurken, gruplararası etkileşim tek düze ve sıradan olmaya başlıyor. Kendine güvenen ve bu korkuyu yaşamayan göçmenlerde etkileşim daha hızlı ve kolay gerçekleşmektedir.

Özellikle başta ilk geldiği günden beri Ankara’da kalan göçmenlerle yapılan şehir dışı gezisinde aidiyet kavramı ile tekrar karşılaşmamız mümkündür. “Buradakiler bana farklı bakıyor ama Ankara’da öyle değil” göçmenler, alışık oldukları şehirden çıkınca bakışların değiştiği yanılığısına da kapılmışlardır. Alışkın oldukları düzenden çıkınca bazı göçmenler kendilerini farklı görmeye başlarlar. Bu durum onların akıllarına aceba nasıl görünüyor? sorusunu getirir. Çünkü toplumda nasıl göründüklerini merak ederler. Burada göçmen aslında Ankaradakiyle aynı bakışı görsede ona farklı gelen alışılmışın

dışında olmalıdır. Çoğu göçmen geldiği günden beri bulunduğu şehirden çıkmamıştır. Bu durum onların buldukları yere ait hissetmesini sağlamıştır.

İkamet, göçmenlerin en zorlandığı şey olabilir. Çünkü bu konuda sürekli Göç İdaresine gitmek zorunda kalan göçmenler, “ Aceba bu sefer izin verecekler mi?” Bu korku ve endişe ile giderler. Bu durum, göçmenlerin buraya ait hissetmelerini zorlaştırır. Çünkü son kullanma tarihli bir özgürlükleri vardır. Tam olarak özgür hissetmezler. Ayrıca ikamet onlara göçün bir süreç olduğunu hatırlatır. Bu durum yerleşmeyi zorlaştırırken bir b planı yaratmalarına da neden olur.

Gündelik yaşamda göçmenlerin yaşam tarzları bizimkinden biraz farklıdır. Bu farklılık özellikle ev içi düzen ve yeme alışkanlıkları ile ilgilidir. Somalili ve Cibutili göçmenlerin yeme alışkanlıkları, onları diğer gruplardan ayırmaktadır. Kullanılan baharatlar apartman sakinleri tarafından “rahatsız edici koku” olarak nitelendirilir. Bu durum iki grubun uzaklaşmasına neden olan etmenlerden biridir. Özellikle aynı apartmanda kalan gruplarda bazen bu nedenle yaşanan sorunlar araştırmanın içerisinde mevcuttur.

Grup içi ve gruplararası ilişkiler, yanlış anlaşılmalarda ve iletişimsizlikler nedeni ile sekteye uğramaktadır. Bu durumlar öğrenilen veya toplumda yayılan göçmenle ilgili bir iddianın bütün göçmenlere yönelik bir durummuş gibi yansıtılması ile olur. Böyle durumlarda zarar gören diğer göçmenler, toplumdan kendilerini dışlamaktadırlar. Keçiören bölgesinde meydana gelen göçmenin evini ilaçlandırması ve sonucunda apartmanda zehirlenme yaşanması sonucu bölgede bulunan tüm göçmenlerin korkup evde kalması fragmanı bunun bir örneğiydi. Yerel halk ve göçmenler arasındaki en büyük sorunlardan biri iletişimsizlik ve anlayışsızlıktır.

Onların hemen bizim gibi davranmaları Türk kültür ve değerlerini öğrenmelerini beklemek çok büyük bir yanıltır. Var olan sosyal benliklerinin yanı sıra yeniden bir sosyal benlik oluşturmaları kısa sürede gerçekleşmez. Uzun zaman ve sabır gerektiren uyum sürecinde yanlış anlaşılmalarda nedeni ile bağlantıların kopması daha sonra tamir edilmesi zor durumlara neden olmaktadır.

5. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Tüm dünyada artan göç hareketliliği ile birlikte 2011 yılı itibari ile Türkiye’de de göç hareketliliği hız kazanmaya başlamıştır. Bu kitlesel göç hareketlilikleri dünyada araştırılırken, Türkiye’de bazı araştırmacılar tarafından incelenmeye başlanmıştır. Özellikle Suriye’den gelen göçmenler Türkiye gündeminde yer edinirken, diğer göçmen grupları ile ilgili çalışmalar daha azdır. Bu bağlamda bu çalışmada yürütülen ve edinilen tüm bilgilerin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında Türkiye’de Keçiören Yükseltepe mahallesinde yaşayan Somalili ve Cibutili göçmenlerle yapılan gündelik hayattaki etkileşimler incelenmiş olup, göçmenlerin grup içi ve gruplar arası etkileşimleri, duyguları ve etkileşimin ortaya çıkardığı olgular bu çalışmada incelenmiştir.

Araştırma 15 göçmenle yürütülmüş olup, Türkiye’de göçmen olmanın gündelik yaşamda etkileri, günlük ritüel ve aktivitelerin göçmenlerin benlik üzerinde etkileri ve özellikle çalışmanın en değerli yanı olan günlük hayatta karşılaşmalar sonucu ortaya çıkan duyguların incelenmesi göçmenleri daha yakından tanımamızı ve onlarla iletişim sorunlarımızı ortadan kaldıracak hassaslığa ulaşmamamızı sağlayacak önemli bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır. Somalili ve Cibutili göçmenlerin özellikle duygular kısmında açığa çıkan bilgiler, gruplararası bağlantıları güçlendirecek önemli ipuçlarıdır.

Göçmenlerin ayrıldıkları ülke ile varış ülkesindeki ilişkilerin tümünü anlayabileceğimiz en uygun yer gündelik yaşantıdır. Gündelik yaşamda göçmenlerin grup içi ve grup dışı etkileşimleri ise kültürel farklılıklar, sosyal benlik ve daha önce edindiği birikimlere göre evrilip yeniden oluşurken gündelik yaşam etkileşimlerin temel bağlamını oluşturur. Bu bağlamda duygular göç çalışmalarında bize ayrıntıları verecek ve birbirimizi anlamamızın bir kez daha ne kadar önemli olduğunu altını çizmiştir.

Yapılan katılımcı gözlem sonucunda duygular üç farklı başlık altında incelenmiştir. Somalili ve Cibutililerin etkileşimlerinde duyguları, değişen roller üzerinden değerlendirilmiştir. Rollerin başarılı ve başarısız olma durumlarında duygular değişiklik

göstermektedir. O nedenle bu bölümde olumlu, olumsuz ve uyumsuz duygulara yer verilmiştir.

Olumlu duygular göçmenlerin içinde buldukları süreç nedeni ile sınırlıdır. İlk saptanılan duygu sevgi ve memnuniyettir. Etkileşimler sırasında ortaya çıkan olumlu duygular göçmenlerin sosyal kimlik kazanmalarını sağlamaktadır. Diğer bir duygu ise var olduğumuz andan itibaren ihtiyaç duyduğumuz güvenidir. Güven, göçmenlerin ilişkilerde en çok aradıkları duygulardandır. Çünkü onlar için göç etmek zordur ve bu zorluğu aşmanın yolu yaşadığı topluma güvenmektir. Olumsuz duygular başlığında ise korku, utanç, yalnızlık, endişe ve kararsızlık ve son olarak savunmasızlık duygularına ulaşılmıştır. Göçmenler genellikle ilişkilere korku ile başlar bu da onların etkileşimlerini sekteye uğratar. Uyumsuz duygular kısmında ise karmaşık iki duygudan bahsedebiliriz. Bunlar, utanca karşı inkar ve ayrımcılığa karşı hissizleşmedir. Bu aşamada göçmen kendi benliği ile varış ülkesinde öğrendiği duygularla çatışır. Uyumsuz duygular göçmenleri hissizleşme ve kopma noktasına kadar itebilir..

Göçmenlerin günlük yaşamı ise üç başlık altında incelenmiştir. Bunlar; Ev İçi Pratikleri: "Bak Seni Alıp, Somaliye Gönderirler", Sosyal Yaşamda Karşılaşmalar ve Sosyal Bütünleşmeler ve Sorunsallar: "Ne Yapabilirim? Sonuçta Burası Türkiye". İlk başlıkta göçmenlerin daha özel alanı olarak ev içi pratikleri keşfedilmiştir. Göçmenlerin ev içi düzen ve pratikleri yerel halkın ev içi pratiklerine göre daha farklıdır. İlk olarak baba, bütün evlerde geride bırakılan kişi olmuştur. Baba, ailesine bakmak için ayrıldıkları ülkede veya çalışmak için Avrupa'da bırakılmıştır. Bu durum Somali'deki hayatlarından farklı olarak otoritenin anneyi geçmesini sağlarken, annenin sorumlulukları nedeni ile de en büyük abiye geçmiştir. Hangi yaşta olursa olsun baba artık evin en büyük oğludur. Çocuk daha önceden farklı sorumluluklara sahipken göç sonrası baba rolüne geçmiştir. Bu durum hem kendisinin daha çok sorumluluk almasına neden olurken, hem de erken yaşta büyümesine neden olmaktadır.

Ev içinde anne ise daha önce Somalide sahip olmadığı bir özgürlüğe sahiptir. Kendi kararını verme ve aile baskısından uzak olduğu için kendisini rahat hissetmektedir. Ayrıca ev içinde aile üyeleri biraz dağınık yaşamakta ve genellikle bireysel vakit geçirmektedir. Bu nedenle ailenin bir arada geçirdiği ortamlar pek yoktur. Bu her ailede böyle olmasada geneli bu düzende ilerler. Kız çocukları erken yaşta yemek ve ev içi hizmetleri yapmaktadır. 11-12 yaş arası kız çocuklarının ev içi sorumlulukları erkeklere nazaran daha

çoktur. Bu nedenle aynı yaş grubundaki erkek ve kızlar arasında bazen sürtüşmeler yaşanmaktadır.

Gündelik yaşamda göçmenlerin zorlandığı karşılaşmalar vardır. Onlara karşı çıkan ve onlara sert davranan kişiler karşısında çaresiz kalan göçmenler genelde sessizlikleri ile cevap verirler. “Sonuçta burası Türkiye” diyerek kadere razı gelme gibi bir durumun içine düşerler. Özellikle gündelik yaşamda onları zorlayan şey ise çalıştığım grubun renk farklılığıdır. Kendileri bunun farkındadır ve hiç bir zaman diğer göçmenler gibi olamayacaklarını düşünürler. Özellikle diğer göçmen grupları ile olan bu farklılığın onların tüm etkileşimlerinin önüne geçeceğini düşünmektedirler.

Kendilerini Türkiye’ye ait hisseden ve hissetmeyen göçmenler vardır. Kendilerini buraya ait hissedenler sosyal benliklerini, Türklerin gündelik yaşamda ortak tavırlarını benimsemiş kişiler olurken, ait hissetmeyenler hala ontolojik karmaşıklığın içinde hissedenlerdir. Hatta uzun yıllar Türkiye’de kalanlar sonradan gelen göçmenlerin de farklı olduğunu onların uyum sağlayamayacaklarını düşünmektedirler.

Kendilerini toplumda “yabancı” olarak nitelendiren göçmenler, yaban kelimesini daha önce duydukları için ve kelimenin kökeninin Farsça olmasından kaynaklanmaktadır. “Biz yabancıyız” ama aslında yabancı ne kadar doğru diyerek ikilemde bulunsalarda çoğunlukla kendileri için bu tabiri kullanırlar.

Son bölüm olarak yaşam stilleri başlığı altında Somalili ve Cibutili göçmenlerin toplumsal benlikleri, etkileşim ritüellerinde Somalili ve Cibutililerin sorunları: “herkes kendi toprağında kimliklidir” , son kullanım tarihli özgürlük: İkamet ve son olarak melez kimliklerin doğumu: Evlilik incelenmiştir.

Göçmenler Türkiye’ye geldikleri günden beri kabul edilmek isterler. Bu onların sosyal benlikleri ile ilgilidir. Sonuçta benlik doğuştan değil, sonradan öğrenilen ve gelişen bir şeydir. Göçmenlerde bir gruba dahil olmak için çaba sarf ederken Türkiye’de mevcut göçmen gruplarıyla kabul edilme yarışındadır. Toplumda ortak eylemler ve yapacağımız şeyler başkaları tarafından kontrol edilir. Yani göçmenleri kontrol eden aslında yerli halk olurken, karşımızdaki göçmenler ise benliklerini benimseyen, aynı şekilde hareket etmeye çalışan kişiler olmaktadır. Göçmenler karşı grubu tam olarak benimsediklerinde bütünsel benlikleri oluşur. Toplumda belirli toplumsal tavırları benimseyen göçmenlerin daha hızlı uyum sağladığını da söyleyebiliriz. Bu ortak tavırları benimsemek uzun süreçler alırken,

diğer göçmen grupları arasında da bir rekabet ortaya çıkmaktadır. Benliklerini ortaya koymaya ve burada kalmak için bir çatıma giren göçmen grupları, kendi grup davranışlarını över ve üste çıkarmaya çalışırken, karşı grubu yermeye çalışır.

Etkileşim ritüellerinde sorunlar ise renk, dil ve korkulardır. Bakışlardan korkan, kendini buraya ait hissetmeyen göçmenler çekimsiz ilişkiler kurarlar. Renk farklılığının engel olduğunu düşünüp, kendi grubundaki göçmenlerin bu nedenle kabul edilmeyeceğini düşünen göçmenler vardır. Yine dil etkileşimler sırasında en önemli araçtır. Dilin başarılı kullanılmaması ilişkileri kesintiye uğratar. Ortak dil, ortak davranış ve değerlerin oluşumunu sağlar. Bu ortak tavıra ulaşamayan göçmenler, içe kapanmaya başlarlar.

Son kullanım tarihli özgürlük: İkamet başlığı altında ise göçmenlerin en çok zorlandığı ikamet üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Göçmenler sürekli kendilerine verilen ikamet tarihlerini kontrol etmektedir. Bu durum onlar için bazen çok zorlayıcı olmaktadır. Bazı göçmenler özgürlüklerinin belirli tarihler arasına sıkıştırılmasının zorluğunu yaşamaktadır. Onlar için sığındıkları ve zorlukları yok etmeye çalıştıkları ve belirli bir düzen kurduktan sonra izinlerinin red edilmesi özellikle çocuklu ailelerde çaresizliğe veya kaçak olarak hayatlarına devam etmelerin neden oluyor. Bu durum çocuklarda korku, dışarı çıkarken çekinme ve kalabalık yerlerden uzak durmaya sebep oluyor. Tüm bunların yanında bazı ailelerde aile üyelerine farklı tarihte izin çıktığına da şahit oldum.

Son olarak melez kimliklerin doğumu olarak: Evlilik başlığında yerel halkla göçmenlerin evliliği sonucu ortaya çıkan melez kimliklerden bahsedilmiştir. Evlilik göçünde, en önemlisi ise evliliğin ne niyetle yapıldığı sorusudur. Kadınlar, yaşadıkları hane ve ortamdan uzaklaşmak veya göç edebilmek için evlenebilirler. Göçmenler, buldukları ülkede aile birleşimi ile göçmenlikten vatandaşlığa geçiş yapabilirler. İncelemelerde Türk erkeklerle evli olan göçmen kadınların aslında sosyal medyada ilgi çekici bulunduğu dikkatlerden kaçmamıştır. Aslında bu tür bir faaliyet göçmen kadının yeni yaşam stiline diğer göçmenlere örnek ve emsal teşkil ettiği de ortadadır. Bu durum ayrıca diğer göçmen grupları tarafından özendirici bir etkiye sahiptir.

Göç alanında duygu temelli iletişimin çok az akademik çalışmada yer alması nedeniyle, bu çalışma, diğer göç çalışmalarına katkı sağlayacak analitik bir yaklaşım benimsemiştir.

Bu bağlamda, çalışma neticesinde göçmenlerin gündelik yaşamdaki karşılaşmalarında en büyük sıkıntı gruplararası iletişimsizlik ve anlayışsızlık olduğunu söyleyebiliriz. Toplumda birçok göçmen kendini ifade edememenin ve dinlenilmemenin zorluğunu yaşamaktadır. Bu durum uyum sürecini zorlaştırırken, grupları birbirinden uzaklaştırmaktadır. Ayrıca tek bir göçmenin yaptıklarını tüm göçmenlere yüklememiz ve onlara karşı önyargılı olmamız bağlantısızlıklara neden olmaktadır. Birleştirici bir dil ortamını yaratmak ve kamooyunda göçmene bakışı değiştirmek için farklı grupların bir arada olacağı alanlar yaratılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abramitzky, R., Delavande, A. ve Vasconcelos, L. (2011). Marrying Up: The Role of Sex Ratio in Assortative Matching. *American Economic Journal: Applied Economics*, 3: 124-157.
- Adıgüzel, Y. (2019). *Göç Sosyoloji* (3. b.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Akbaş, E. (2016). Göçmenler Arasındaki Dayanımcı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyon. S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 335-351), 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Albercht, Y. (2015). How feelings are considered in the scope of migration sociological studies. <http://digithum.uoc.edu>.
- Altuğ, Y. (1971). *Yabancıların Hukuki Durumu*. Menteş Matbaası. 4.baskı
- Barbalet, J. (2002). *Emotions and Sociology*. Oxford: Blackwell.
- Barbalet, J. (2015). The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current Sociology*, 1–23. DOI: 10.1177/0011392115588355.
- Barbalet, J. M. (2001). *Emotion, social theory and social structure: A macrosociological approach*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Becker, G. (1981). *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press.
- Becker, G. S., Landes, E. M. ve Michael, R. T. (1977). An Economic Analysis of Marital Instability. *Journal of Political Economy*.85(6): 1141-1187.
- Becker, G.S. (1974). A Theory of Marriage: Part II. *Journal of Political Economy*, 82(2): 11-26.
- Bennett, A. (2018). *Kültür ve Gündelik Hayat*. Ankara: Phoenix.
- Bericat, E. (2015). The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current Sociology*.V:1/23.
- Bodur, M, Y.(2020). *İstanbul'daki Sahra Altı Afrikalı göçmenlerin Sosyal ve Ekonomik katılımları üzerine nitel bir araştırma*. İstanbul Şehir Üniversitesi. Yüksek Lisans.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Siyasal Kitabevi.
- Davies, J.(2010). 'Introduction: Emotions in the field'. In J. Davies and D. Spencer (Eds.), *Emotions in the Field: The Psychology and Anthropology of Fieldwork Experience* (s.1-31). Stanford: Stanford University Press.
- Dedeoğlu, Ö. A. (2002). Tüketici davranışları alanında kalitatif araştırmaların önemi ve multidisipliner yaklaşımlar. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*. 17(2), ss.75-92.

- Degni, F., Pöntinen, S., Mölsä, M. (2006). Somali Parents ' Experiences of Bringing up Children in Finland: Exploring Social-Cultural Change within Migrant Households. *Forum: Qualitative Social Research*. V:1, No:3.
- Demirtaş, H. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim araştırmaları*.1(1): 123-144.
- Dennison, J. (2023). Emotions: functions and significance for attitudes, behaviour, and communication. *Migration Studie*. <https://doi.org/10.1093/migration/mnad018>.
- Denzin, N. K. (1984). *On Understanding Emotion*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Elmi, K. (2010). *Distant voices and the ties that bind - identity, politics and Somali diaspora youth*.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. (A. Z. Gündoğan, Çev.) İstanbul: Bağlam yay.
- Fetterman, D. M. (1998). *Ethnography: Step-by-Step*. Sage Publications.
- Gardiner, M. (2016). *Gündelik Hayat Eleştirileri*. Ankara: Heretik.
- Garfinkel, H. (2014). *Etnometodolojide araştırmalar*. (çev. Ü. Tatlıcan). Ankara: Heretik Yayınları.
- Gerhards, J. (1986). Georg Simmel's Contribution to a Theory of Emotions. *Social Science Information*, 25(4), 901-924.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (çev.B. Cezar). Metis yayınları
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2015). *Türkiye ve Göç*. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.sf:22.
- Gu, C. (2010). "Culture, emotional transnationalism and mental distress: family relations and well-being among Taiwanese immigrant women." *In: Gender, Place and Culture*. vol. 17,no:66.
- Harre, R. (1986). *The Social Construction of Emotions*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hein de Haas, Stephen Castles ve Mark J. Miller. (2022). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri*. GAV Perspektif Yayınları.Ankara.2022.
- Hochschild, A. R. (1979). Emotion work, feeling rules, and social structure. *American Journal of Sociology*. 85(3): 551–575.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart*. Berkeley: University of California Press.
- Hoehne, M. V. ve Scharrer, T. (2020). *Balancing inclusion and exclusion among Somali migrants in Germany*. IOM.
- IOM. (2020). *World Migration Report 2022*.

- Kahraman, S. Ö. ve Ali, Z. (2019). *Somalili göçmenlerin Türkiye Üzerinde Batı'ya göç güzergahları*. II.Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Kartarı, A. (2016). *Kültür, farklılık ve iletişim: Kültürlerarası iletişimin kavramsal dayanakları*. İletişim Yayınları.
- Kartav, O. (2021). *Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinde İletişim Perspektifinden Kritik Belirleyicilerin Değerlendirilmesi: Türkiye'deki Sahra Altı Ükelerden Gelen Öğrenciler Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). İstanbul.
- Kemper, T.D. (1978). *A Social Interactional Theory of Emotions*. New York: Wiley.
- Koca, Ç, S. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye'de İkameti ve Uzun Dönem İkamet İznine İlişkin Değerlendirmeler. *Ankara Barosu Dergisi*, sy.2
- Koç, H. (2024). *Göçmenlik deneyiminde kimlik algısı ve kültürlerarası iletişim: Türkiye'deki Senegalliler örneği*. (Doktora tezi). Fırat Üniversitesi .
- Lawler, E. j. (1999). Bringing emotions into social exchange theory. *Annual Review of Sociology*. 25:217-244.
- Lefebvre, H. (2010). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. İstanbul: Sel.
- Lefebvre, H. (2016). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. İstanbul: Metis
- Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Çev:İşın Gürbüz. İstanbul. Metis Yayınları. Syf:40.
- Mead, G. H. (2020). *Zihin, benlik ve toplum*. (Çev.Yeşim Erdem). Heretik. Ankara
- Mercan, M. A., Cebeci, A. F., Karaduman, H. A., Barlın, H., vd. (2023). Suriyeli Göçünün Türkiye'deki Evlilik ve Boşanmaya Etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*. 45(1), 71-94. <https://doi.org/10.14780/muiibd.1316819>.
- Mummendey, A.ve Schreiber, H. J. (1983). "Better or just different? Positive social identity by discrimination against, or by differentiation from outgroups." *European Journal of Social Psychology*,13. 389-397.
- Özgür, E. , ve Aydın, O. (2011). Türkiye'de Evlilik Göçünün Mekânsal Veri Analizi Teknikleriyle Değerlendirilmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. C:1.
- Sağiroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı* (6), 9-30
- Sağiroğlu, A. Z. (2021). Korku Çağı: Terör, Salgın ve Mülteciler. *İnsan ve Toplum*, 11(4), 201-228.
- Saygın S, Hasta D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. C:10,(3), s.312-333. doi:10.18863/pgy.364115.

- Scheff, T. J. (1990). *Microsociology: Discourse, emotion and socialstructure*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Simmel, G. (2019). *Bireysellik ve kültür*. (çev. Tuncay Birkan. Metis Yayınları.İstanbul
- Tajfel, H. (1982). "Social psychology of intergroup relations". *Annual Review of Psychology*. 33,1-39.
- Thoits, A.P.(1989). The Sociology of Emotions. *Annual review of Sociology*, vol.15. 317-342.
- Tsega, A, H. (2022). *Göç ve dış politika:Türkiye'deki Etiyopyalı ve Somalili Göçmenler Örneği*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Turner, J. C. (1975). "Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour." *European Journal of Social Psychology*.5-34.
- Turner, J. C. (1978). Social comparison, similarity, and ingroup favoritism. *See Brown*. 235-250.
- Wolf, Diane L. (1992). *Factory daughters: Gender, household dynamics, and rural industrialization in Java*. Berkeley: University of California Press.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanu. (2013).T.C.Resmi Gazete,6458,04.04.2013.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10.Baskı). Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Demografik Bilgiler

- a. Yaş
- b. Cinsiyet
- c. Eğitim Durumu
- e. Göç öyküsü

Not: Diğer tüm sorular saha esnasında esnek olarak informel şekilde sorulmuştur.

